№ 128 ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 13

1908

ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 13 № 128

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ".
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղի 10 կոպէկ
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱԶԱՏԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ
Ամսական ՄԷԿ րուբլի
Ամերիկա տարեկան . . 6 դոլլար
Եւրոպա » . . 30 ֆրանկ
Պարսկաստան » . 10 րուբլի
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել . . . . 40 կոպ.

„ԱՂԲԻՒՐԻ"
ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

Ինչպէս արդէն յայտարարել էինք, այս տարի աշնանը Թիֆլիսում կատարվելու է «ԱՂԲԻՒՐ» մանկական ամսագրի 25-ամեայ յօբելեանը, որի համար ընտրված է յատուկ յանձնաժողով, բաղկացած հետեւեալ անձերից՝ իշխանուհի Արղութեան-Երկայնաբազուկ Սօֆիա, տ. տ. Ռոստոմեան Հեղինէ, Սպենդիարեան Յուլիանէ, պ. պ. Բաշինջաղեան Գէորգ, Բարխուդարեան Գէորգ, Մելիք-Ազարեան Ալէքսանդր, Յարութիւնեան Իսահակ, բժշկ. Նաւասարդեան Բագրատ, Նար-Դոս, բժշկ. Ճխեան Արտաշէս, Սպենդիարեան Յովհաննէս, Սոլովեան Յովակիմ և Քալանթար Ալէքսանդր։

Մեր ազգի վերածնութեան գործում նորաբողբոջ սերնդի պատշաճաւոր կրթութիւնն այն միակ յենարանն է, որի վրա հանգիստ սրտով կարող ենք դնել մեր բոլոր յոյսերը։

Յայտնի է, թէ յատկապէս մանկական աշխարհին նուիրված մի ամսագիր ո՛ր աստիճան բարձր և վսեմ կոչում ունի կրթութեան ասպարիզում։ «ԱՂԲԻՒՐԸ» 25 տարի շարունակ ծառայել է այդ կոչման ամենայն հաւատարմութեամբ, և մեր փոքրիկ ազգը կատարելով մեր այդ անդրանիկ և երկար տարիներ նաև եզակի մանկական թերթի քառորդ-դարեան յօբելեանը՝ կատարած պիտի լինի իր իսկ կուլտուրականութեան զօրաւոր ֆակտօրներից մէկի տօնը։

Յայտարարելով այս մասին ի գիտութիւն ընդհանրութեան, յանձնաժողովս կոչ է անում ամեն մի հայաբնակ քաղաքի հասարակութեան՝ կազմել ձեռնհաս անձերից տեղական մասնաժողովներ ըստ պատշաճին մասնակցելու յօբելեանին։ Յանձնաժողովիս գլխաւոր նպատակն է յօբելեանի առիթով կազմել մի ֆօնդ՝ ապահովելու «ԱՂԲԻՒՐԻ» հրատարակութիւնը։

Յօբելեանը ո՛ր օրը կատարվելու մասին կը յայտարարվի առանձին։

Յանձնաժողովի Նախագահ՝ բժշկ. Բ. Նաւասարդեան

Քարտուղարներ՝ { բժ. Ա. Ճխեան, Նար-Դոս

Ծանօթ.—Յանձնաժողովիս հետ յարաբերութիւն ունենալու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով Тифлисъ, д-ру мед. Багpату Абраамовичу Навасардіану, директору первой част. лечебницы.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

նշանակված է յունիսի 13-ին,
երեկոյեան ժամը 7-ին, Թիֆլիսի բօրսայի դահլիճում։ Խնդրվում է Թիֆլիսի բոլոր պատուիրակներին ներկայ լինել այդ ժողովին։

2—2

ԱԼԵԿՈԾՎԱԾ ԻՐԱՆԸ

Ահա մի քանի շաբաթներ են, որ Պարսկաստանից եկած լուրերը ցոյց էին տալիս թէ խռովութիւնները Թէհրանում և Թաւրիզում այնքան մեծացել և խորացել են, որ հրապարակի վրա խօսվում է երկրի բարձր իշխանութեան մօտալուտ ճակատագրի մասին։

Այդ լուրերը ասում էին, որ պարսից շահը գտնվում է ամենակրիտիկական վիճակի մէջ, որ նրան պէտք է գահընկէց անեն, որ նա թագնվել է Թէհրանում և ոչ ոք չը գիտէ նրա թագուստի տեղը, որ նա դուրս է եկել մայրաքաղաքից և պատսպարվել է մօտակայքում, որ նա վճռել է փախչել արտասահման և նոյնիսկ արդէն ճանապարհ է ընկել և այլն։

Յայտնված էր մի կողմից կռիւ շահի կողմնակիցների և հակառակորդների միջև, իսկ միւս կողմից սահմանադրականների և նրանց հակառակորդների միջև։

Այդ երկնակի կռւի մէջ իրանց մասնաւոր հաշիւներն էին տեսնում զանազան անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ կային թէ արքունական—տոհմական գործողներ, թէ նախկին ազդեցիկ խմբերի ներկայացուցիչներ, թէ հոգեւորականութեան ամեն տեսակ խաւեր, թէ ազատագրական մարտիկներ։

Եւ նայած՝ թէ ինչ դասաւորութիններ լին ստանում այդ զանազանաբնոյթ գործողների դիրքերը, նրանց համեմատ քաղաքական հաւասարակշռութեան նժարը շարժվում էր այս ու այն կողմ։

Շահը թեքվում էր այս ու այն կողմ, անում էր մի շարք զիջումներ հակառակ հոսանքներին։ Տատանումների մէջ էր և մէջլիսը այն յոյսով, որ մի կերպ կը խաղաղվի ալեկոծված կեանքի ծովը և վտանգի չի ենթարկվի սահմանադրութիւնը։

Վաղուց զգացվում էին ընդհարման վտանգները, բայց իւրաքանչիւր կողմը յետաձգում էր ճակատագրական դարձած ընդհարման օրերը։ Չը կային հեղինակաւոր քաղաքական գործիչներ, որոնք կարողանային պետական ղեկը վերցնել իրանց ձեռքը և վստահութիւն ներշնչելով դէպի իրանց անձնաւորութիւնները, հաշտեցնէին հին ու նոր ռէժիմը, ստեղծէին միասնակցութեան աչող պայմաններ շահի և մէջլիսի համար։

Եւ պայթեց ընդհարումը։

Զինուորական ոյժը և զէնքը ասպարէզ եկան լուծելու դժուարին քաղաքական խնդիրները։

Ի՞նչ կասի մերձաւոր ապագան։

Ա. Քալանթար

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին հեռագրական տեղեկութիւնները, եւրոպական՝ մամուլը և մեր սեփական թղթակիցների հաղորդած փաստերը ոչ մի կասկած չէին թողնում, որ Իրանի գլխին կուտակված սև ամպերը պէտք է պայթեն և ներքին խռովութիւնները, դժուութիւնը գահի և ժողովրդի միջև պէտք է արտադրեն ընդհարումն շահի կառավարութեան և ժողովրդական ներկայացուցչութեան՝ մէջլիսի և գաւառների անջումանների միջև։

Այն օրից, երբ Պարսկաստանի ժողովուրդը Ռուսաստանում առաջ եկած ազատագրական շարժման ազդեցութեան տակ ձգտեց սահմանադրութիւն ձեռք բերել, սահմանափակելու համար շահի և նրա պալատականների բռնապետական, միահեծան իշխանութիւնը, սահմանելու ժողովրդական ներկայացուցչութիւն, և երբ շահը ու նրա խորհրդականները՝ փոխանակ անկեղծօրէն ընդառաջ գնալու ժողովրդի ձգտումներին, փոխանակ անկեղծօրէն աշխատելու մտցնել երկրի մէջ սահմանադրական կարգ, մտածեցին առերես հաշտվել հրամայողական պահանջներին, այն օրից սահմանադրութիւնը վերածվեց յեղափոխութեան։ Կայծը, որ կարելի էր սկզբում շատ հեշտ հանգցնել, կամեցան մոխրաթաղ անել, բայց նա մոխրի տակից աւելի և աւելի բորբոքվեց ու դարձաւ մի հրդեհ, որ ստիպեց վերջապէս շահին դէն ձգել դիմակը և նոյնիսկ կատարել մի անօրինակ գործ—ռմբակոծել պարլամենտը։

Այսօրվայ համարում տպված հեռագրական գործակալութեան հեռագիրները յայտնում են, որ շահը ռմբակոծել է տուել մէջլիսը և բազմաթիւ աւերումներ ու սպանութիւններ են տեղի ունեցել։

Եւ այսպէս, երբ մի կողմից արտաքին թշնամին, Օսմանեան սուլթանը աչքը տնկել է Ատրպատականի մի մասի վրա և հետզհետէ գրաւում է պարսկական հողեր, սնդամահատում Պարսկաստանը, կրօնական ֆանատիկոսութեան հուրը բորբոքելով շիա և սիւննի՝ պարսիկ-մուսուլման ազգաբնակութեան մէջ, միւս կողմից ներքին եղբայրասպան կռիւ է ծագում և սպառնում մատնել երկիրը ներքին յեղափոխութեան այն բոլէին, երբ նա պէտք ունի լարել իր բոլոր ուշադրութիւնը՝ արտաքին թշնամու դէմ կռւելու համար։

Անկասկած, շահը և նրան ներշնչող խորհրդականները՝ պատկանող ռէակցիօներական բանակին, պատմական ահագին և անդարմանելի սխալ են գործում այդպիսի խոր վիհ բանալով գահի և ժողովրդի միջև։ Ճիշտ է, ինքն մէջլիսը նոյնպէս մի քանի սխալներ գործեց և մանաւանդ այն գլխաւոր սխալը, որ նա, փոխանակ մնալու օրէնսդրական մարմին, ձգտեց դառնալ միևնոյն ժամանակ և գործադիր մարմին և դրանով յարուցեց շահի կասկածը, թէ մէջլիսը թագուն նպատակ ունի վերջ դնել շահերի իշխանութեան։ Մէջլիսը գործեց և այն սխալը, որ չաշխատեց մինչև այսօր մշակել, խմբագրել պետութեան հիմնական օրէնքները և ամենից առաջ տալ երկրին մնայուն, հիմնական օրէնսդրութիւն, այլ զբաղվեց զանազան վարչական, մանր-մունր գործերով, այս կամ այն նահանգապետի պաշտօնանկութեամբ, պատժով։ Միւս կողմից մէջլիսը և տեղական անջումանները իրանց կազմի մէջ ընդունեցին այնպիսի անձինք, որոնք ղեկավարվում էին լոկ անձնական շահի տեսակէտով և աշխատում էին պղտոր ջրում ձուկ որսալ, զանազան կեղծումներ և հարստահարութիւններ կատարել։ Դրա հետեւանքն եւ այն եղաւ, որ ժողովուրդը մասամբ հիասթափվեց մէջլիսի և անջումանների գործունէութիւնից, որովհետև հասարակ ժողովուրդը, գիւղացին, որ սպասում էր իր դառն և աղէտալի վիճակի մի փոքր ամոքում, բարեփոխութիւն, մինչև այսօր չը տեսաւ այդ բարեփոխութիւնը։

Սակայն մէջլիսի և անջումանների գործած առաջին սխալ քայլերը կարելի էր վերացնել, ի հարկէ, անփորձութեան, որից ազատ չէ ամեն մի նոր, մատաղ կազմ կամ հաստատութիւն։ Այդ սխալները չը պէտք է երբէք ծառայէին շահին առիթ—եթէ միայն նա, յիրաւի, ինչպէս քանիցս երդուել և յայտարարել էր, թէ հաւատարիմ է սահմանադրութեան—ռմբակոծելու մէջլիսը, քանի որ նա ունէր իր ձեռքին աւելի օրինական միջոց—լուծել պարլամենտը և նոր ընտրութիւններ նշանակել։

Բայց պայքարը գահի և ժողովրդի միջև սկսված է արդէն։ Նրա հետեւանքները գուշակել դեռ դժուար է։ Ցանկանք, որ ներքին, եղբայրասպան կռիւը վերջ գտնէ շուտով և պայքարը վերջանայ յօգուտ ժողովրդի նրանով, որ Պարսկաստանում ստեղծվի սահմանադրական կարգ և շահը դառնայ սահմանադրական վեհապետ, որով միայն հնարաւոր է երկրի բարգաւաճումը և բարօրութիւնը։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լօնդօն, 11 յունիսի

Րէյտէրի գործակալութեանը Թէհրանից հեռագրում են, որ այսօր առաւօտեան կօզակների մի վաշտ գրաւեց մէջլիսի շինութիւնը և նրան մերձ գտնվող մզկիթը և պահանջեց, որպէսզի մէջլիսը յանձնէ շահի մատնանշած անձերից մի քանիսին։

Մէջլիսը մերժեց։ Մուզաֆարի անջումանի զօրախմբերը կրակ բացին կօզակների վրա և սպանեցին նրանցից մի քանիսին։ Այն ժամանակ քաղաքից դուրս գտնվող բանակից եկան ամրութիւններ թնդանօթներով։ Հրացանաձգութիւնը շարունակվեց առաւօտեան ժամը 9—10 ը։ («Հ. Գ.»)

Բերլին, 11 յունիսի

«Local Anzeiger» լրագրին հեռագրում են Թէհրանից, որ մէջլիսը ենթարկվեց ռմբակոծութեան. առաւօտեան ժամը 8-ից լսվում է սկզբում հրացանային, իսկ յետոյ թնդանօթային ուժեղ թնդիւն։ Քաղաքային դռները պաշտպանվում են գնդակացիրներով։ Զօրքերը գրաւեցին մէջլիսը։ Ներկայումս ռմբակոծվում է Զիլլ-Սուլթանի պալատը, որովհետև այնտեղ են ապաստանել անջումանները։ Մէջլիսի շինութիւնը քարուքանդ է արված։ Կան շատ սպանվածներ և վիրաւորվածներ։

Շարժման պարագլուխները տարվել են շահի մօտ։ Թնդանօթաձիգ գնդերը առաջ են գնում։ («Հ. Գ.»)

Լօնդօն, 11 յունիսի

Րէյտէրի գործակալութեանը Թէհրանից հեռագրում են, որ զանազան աղբիւրներից հաստատում են, որ առաջինները կրակեցին քաղաքական կլուբները. նացիօնալիստները յետ նահանջեցին, երբ զօրքերը ամրութիւն ստացան։ Նացիօնալիստները կրակում էին տանիքներում գրաւած դիրքերից։ Նրանց կորուստներն աննշան են, թէև ճիշտ կերպով պարզված չեն։ Նետվեցին ռումբեր եւ։ Կօզակները կորցրին 25 մարդ և 28 ձի սպանված. վիրաւորված են երեք բարձրաստիճան օֆիցէրներ և 20 զինուորներ։ Հետեւակ զօրքի կորուստները յայտնի չեն։ Պարլամենտի շինութիւնը կործանված է, կործանված են և մի քանի մասնաւոր տներ։ Զօրքերը փողոցներում կողոպտում էին ժողովրդին։ Թնդանօթաձիգ զօրավաշտը քարուքանդ արեց քաղաքական կլուբների շինութիւններից երկուսը. լրագիրների հրատարակիչները ձերբակալված են, 30 հոգի շղթայված են։ Օպպօզիցիայի պարագլուխը և լրագիրների 10 հրատա- [illegible]

բակիչներ ապաստան գտան բրիտանական միսսիայում։

Անգլիական և ռուսական ներկայացուցիչները շահից պահանջեցին անյապաղ միջոցներ ձեռք առնել՝ կարգուկանոնը վերահաստատելու և յիշեցրին, որ նրանց կառավարութիւնները նրան պատասխանատու կը համարեն ամեն մի դժբաղդ դէպքի համար։ Շահը լիակատար համապատասխան հաւաստիացումներ տուեց։ Զօրքերի հրամանատարն է ռուս գնդապետ Լեախովը։ («Հ. Գ.»)

Բերլին, 11 յունիսի

Թէհրանից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, շահը դրութեան տէրն է հանդիսանում։ Օտարազգի մեծ պետութիւններին հարկ չկայ միջամտելու, որովհետև շահը մէջլիսը իր ոյժի մէջ է թողնում։ Ռմբակոծութիւնը նպատակ չունէր ոչնչացնել սահմանադրական կազմը, այլ միջոց ծառայեց, որպէսզի ձերբակալէ շահին թշնամի այն խմբակը, որ ցանկանում է նրան գահընկէց անել։

Թէհրանում եւրոպացիների կեանքն ու գոյքը բաւականաչափ պաշտպանված են. նրանցից ոչ ոք չը վնասվեց։

(«Հ. Գ.»)

Թաւրիզ, 6 յունիսի

Այսօր տերրորի ենթարկվեց Միր-Հաշիմը։ Վէրքը վտանգաւոր չէ։ Տերրօրիստներից երկուսը անմիջապէս բռնվեցին։ Միր-Հաշիմի թիկնապահներից ցանկացողներ եղան տեղնուտեղը սպանել երկուսին. բայց Միր-Հաշիմի եղբայրը արգելք հանդիսացաւ։ Բռնվածները քննութեան կենթարկվեն։ Միր-Հաշիմի կողմնակիցները շատ շատ են. եթէ արիւնալից տեսարանների ականատես չը լինենք, լաւ է։ Ցուցակագրված մեծ թւով կամաւորներից, որոնք Թէհրան էին գնում շահի հակառակորդների հետ միանալու համար, համարեա և ոչ մէկը չը գնաց։ 300 հոգի ճանապարհվածները Վասմինջ գիւղից—14 վերստ հեռաւորութեան վրա—յետ դարձան։

Փաստերը գալիս են համոզելու, որ շահը և ժողովուրդը չը պիտի հաշտվեն. ժողովուրդը բոլորովին վստահութիւն չունի շահի վրա. վերջինիս բոլոր խոստումները, թէկուզ անկեղծ, միշտ կասկածելի են համարվում ժողովրդի համար։ Տարիների կուտակված ատելութիւնը այնպիսի վիհ է բաց արել շահի և ժողովրդի միջև՝ եւ առաւել Թաւրիզի ժողովրդի, որը դժուար թէ հնարաւոր լինի վերացնել մէջտեղից։

Անցեալ օրը մզկիթում շէյխ Սալիմը քարոզելիս, շահի թերութիւնները թւելիս դարձաւ հասարակութեանը ի միջի այլոց հետեւեալ խօսքերով. «Այս այն շահն է, որ մեր տներում գեղեցիկ երեխաներ չը թողեց... եայլն, եայլն». այս ժողովրդական հռետորի խօսքերը արցունք քամեցին դարերի բռնութիւններից ցամքած աչքերի աղբերակներից։ Աւելի խելացի կը վարվէր շահը, եթէ գահից հրաժարվէր, գուցէ այդպիսով հնարաւոր լինէր երկրի փոթորիկները քիչ հանդարտեցնել. չարագուշակ հովերը կարծէք ուզում են հաւատացնել, որ եթէ շահը կամովին չը հրաժարվի գահից, դժուար թէ կարողանայ թագաւորել։

Իբօ

Րէյտէրի գործակալութիւնը հեռագրում է Կ. Պօլսից անգլիական լրագիրներին, յունիսի 13-ին (ն. տ.).

Վանից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, թիւրք իշխանութիւնը վերջացրել է հայոց թաղում կատարած խուզարկութիւնը. գրաւել է 300 ֆունտ դինամիտ, 300 հրացան և 100,000 փամփուշտ։ Ձերբակալվել են 100 հայ, որոնցից 5-ը կովկասցի հայ յեղափոխական։

Ջուլֆա, 11 յունիսի

Եկաւ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը։ Կայարանների

շինութիւնները և Արաքսի վրա նորակառոյց կամուրջը դիտելուց յետոյ, մինիստրը կայարանում ընդունեց վարչութեան և վաճառականութեան ներկայացուցիչներին։ Ժամը 10-ին մինիստրը մեկնեց Կարս։ («Հ. Գ.»)

—

Բագու, 10 յունիսի

Անցեալ գիշեր, Սուրախանսկի փողոցում, խուզարկու ոստիկանութեան պաշտօնեաների վրա նետվեցին երկու ռումբ, որոնցից մէկը պայթեց սոսկալի ոյժով։ Պաշտօնեաները եկել էին խուզարկութիւն կատարելու Բեգլարովի տանը։ Ռումբերից յետոյ սկսվեց հրացանաձգութիւն։

Քաղաքապահ ոստիկանները, որոնք վազեցին դէպքի տեղը, չիմանալով՝ որ տան բակում խուզարկու ոստիկանութեան գործակալներն են գտնվում, սկսեցին հրացանազարկել տունը, որի ժամանակ խուզ. ոստիկ. պաշտօնեաներն էլ մեծ վտանգի ենթարկվեցին. Սուրախանսկի փողոցում բարձրացաւ ահագին իրարանցում, աղմուկ։ Հէնց որ հրացանաձգութիւնը վերջացաւ, սկսվեց մանրակրկիտ խուզարկութիւն։ Գտնվեցին տպարանական տառեր։

Կասկածով ձերբակալված են երեք աղջիկներ։ Վնասվածներ չը կան։

(«Т. Л.»)

—

Ինչպէս հաղորդել էինք «Մշակի» մօտակայ համարներից մէկում, Ֆրանսիայի հանրապետութեան նախագահ Ֆալիէրը մօտ ժամանակներս այցելութեան պիտի գայ Ռուսաստան։

Այդ դիտաւորութիւնը միահամուռ բողոք է առաջ բերել ֆրանսիական սօցիալիստների շրջանում։

Կուսակցութեան բարձրագոյն մարմինը (ազգային խորհուրդը) այդ իմաստով էլ որոշում է կայացրել և, հիմնվելով անգլիական բանւորների վերջին յայտարարութիւնների վրա Էդուարդ Թագաւորի Ռեվել գնալու մասին, հրաւէր է կարդում բանւորական բոլոր կազմակերպութիւններին ու միութիւններին միանալ այդ բողոքին։

—

Հռոմի «Tribuna» լրագիրը հաղորդում է, որ վերջին օրերի ընթացքում Լօնդոնի, Պարիզի, Պետերբուրգի և Հռոմի կաբինետների միջև մտքերի փոխանակութիւն է տեղի ունենում Թագաւոր Կայսրի Իտալիա գնալու մասին։

Այցելութիւնը որպէս թէ սպասվում է յուլիս ամսում և տեսակցութեան տեղը, Էդուարդ Թագաւորի խորհրդով, ընտրված է Ռակկօնիջիի ամրոցը Պիէմօտում։

Ասում են, որ այդ մասին արդէն կարգադրութիւն է արված կարգի բերելու սենեակները։

—

Պետերբուրգից հեռագրում են «Königsb. Hart. Zeit.» լրագրին, որ այն տարածված լուրերը, թէ մօտիկ ապագայում Թագաւորը և Վիլհէլմ կայսրը տեսնվելու են իրար հետ ֆինլանդական ջրերում, զուրկ են որևէ հիմքից։

—

Պետերբուրգ, 11 յունիսի

Այսօր Նովօդէվիչի գերեզմանատանը թաղեցին երաժիշտ Րիմսկի-Կորսակովին։ Պատարագին և թաղման ներկայ էին կայսերական երաժշտական ընկերութեան, երաժշտական, գրական և արտիստիքական աշխարհի ներկայացուցիչները, հանգուցեալի աշակերտները, ընկերները և հանգուցեալի տաղանդը յարգողները։ Դագաղի վրա դրված բազմաթիւ պսակների թւում աչքի էր ընկնում Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինօվիչի դրած պսակը։ («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 10 յունիսի

Բիւջէտային մասնաժողովը, լսելով ֆինանսների մինիստրի բացատրութիւնները, արգելք չը գտաւ թոյլ տալ՝ 200 միլիօն բուբլուց ոչ աւելի գումարի պետական նոր ներքին փոխառութիւն կնքելու։ («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 11 յունիսի

Երէկ խուզարկութիւն կատարվեց Սեստրօրէցկի կուրօրտում։ Կուրօրտի ամբողջ շինութիւնը ենթարկվեց մանրազնին խուզարկութեան, որի ժամանակ գտնվեց մեծ քանակութեամբ հրավառօղ։ («Հ. Գ.»)

—

Մոսկվա, 11 յունիսի

Նահանգական դատարանի արխիվից, առաստաղը ծակելով, գողացել են զանազան արժէքաւոր փաստաթղթեր։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 11 յունիսի

Պարսից դեսպանը Բ. Դրան մի վերին աստիճանի կտրուկ առաջադրութիւն արեց, որով, յենվելով Ուրմիայից ստացված հեռագրի վրա, պահանջում է դադարեցնել քիւրդական արշաւանքները։ («Հ. Գ.»)

—

Բէլգրադ, 11 յունիսի

Թագաւորը Պաշիչի կաբինէտի հրաժարականը ընդունեց և հին բաժեկալ Վելիմիրօվին յանձնարարեց նոր մինիստրութիւն կազմել։ («Հ. Գ.»)

—

Շանհայ, 11 յունիսի

Ֆրանսիական կառավարութիւնը գոհ չէ Տօնկինի սահմանագլխի ընդհարման վերաբերութեամբ Չինաստանի տուած յայտարարութիւնից։ Նա պնդում է, որ ոչ թէ ապստամբները, այլ կայսերական զօրքերն են կրակ բացել ֆրանսիական զինւորների վրա, և պահանջում է փոխել Իւնանի գեներալ-նահանգապետին, 200 հազար դօլար վճարել յօգուտ սպանվածների ընտանիքների, բացի դրանից հատուցանել այն մի քանի ամիսների վնասները, որ եղան Լաօկայսկի երկաթուղագծի շինարարական աշխատանքներին և երկնեկութեան դադարման պատճառով։ Չինական արտաքին գործերի մինիստրութիւնը միանգամայն բացասաբար կը վերաբերվի դէպի այս բոլոր պահանջները։ («Հ. Գ.»)

—

Նովօչերկասկ, 11 յունիսի

Ալէկսէյևսկօ-Օրլովի և Զուէյվսկի նահանգներում փոթորիկը և կարկուտը տեկ վնասել են 52,000 ր. հացահատ 1280 դեսեատին տարածութեան վրա։ Զուէյվկա արուարձանում քամին քանդել է մօտ 30 տանիք։ («Հ. Գ.»)

—

Կօֆիօ, 11 յունիսի

Պէյզանախ գիւղաքաղաքում հրդեհն ոչնչացրել է 134 տներ։ Այրվել են պետական գինու պահեստը, պահակների շինութիւնը, հրէական դպրոցը, վնասվել են պօստ-հեռագրական գրասենեակը, գօրանոցները և եկեղեցին։ Հրդեհաշէջների խմբեր կանչվեցին Կօվնայից և Ճավէլից։ («Հ. Գ.»)

—

Նիւ Եօրկ, 11 յունիսի

Վախճանվեց Կլիվլէնդը, որ երկու անգամ Միացեալ-Նահանգների նախագահ եղաւ։ («Հ. Գ»)

—

Սեվաստօպօլ, 11 յունիսի

Սև ծովեան նաւատորմղի նաւախումբը այցելել է մի քանի արտասահմանեան նաւահանգիստներ Սև ծովում, այսինքն Բուրգաս, Վարնա, թիւրքական Հէրակլի նաւահանգիստը, ուր նաւախմբին հանդիսաւոր ընդունելութիւն է պատրաստվում։ («Հ. Գ.»)

—

Պարիզ, 11 յունիսի

Գաղութային մինիստրը հաստատում է, որ յունիսի 6-ին, Տօնկինի սահմանագլխում, մեծ ընդհարում էր տեղի ունեցել չինական յեղափոխականների և ֆրանսիական հրացանաձիգ գնդի միջև։ Ֆրանսիացիների կողմից սպանված են երկու օֆիցէր և երկու ունտէր-օֆիցէր. չինացիները կորցրել են 50 մարդ։ Ուղարկված են ամրութիւններ։ («Հ. Գ.»)

—

Գրօզնի, 10 յունիսի

Վեդէնօ արուարձանում աբրէկների ձեռքով սպանվեց Վեդէնի շրջանի կառավարիչ Գալաեվը։ («Հ. Գ»)

═

Իրկուտսկ, 10 յունիսի

Սրետենսկից 10 վերստ հեռաւորութեան վրա կողոպտվեց պօստը։ Յարձակվողները կրակում էին հրացաններից՝ դարան մտած։ Յափշտակվեցին մօտ չորս պուդ ծանրոցներ, որոնց մէջ մօտաւոր հաշւով կար 67,125 բուբլի։ Վիրաւորված են երկու պօստատարները։ («Հ. Գ.»)

—

Գագրի, 11 յունիսի

Հասարակութեան հոծ բազմութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ ծաղիկների առաջին տօնը։ («Հ. Գ»)

—

Պետերբուրգ, 11 յունիսի

Պետերբուրգի «Հեռ. Գործակալութիւնը» ամենաարժանահաւատ աղբիւրից հետևեալ տեղեկութիւններն է ստացել թիւրք-պարսկական սահմանագլխային վէճի առիթով։

Վերջին ժամանակներս ծայրայեղ չափերով սաստկացան քիւրդերի անկարգութիւնները պարսկական երկրի շրջանում, նրան մերձակայ այն սահմանագլխային գօտու վրա, որի վերաբերութեամբ պահանջ են յայտնում ինչպէս պարսից, այնպէս և թիւրքաց կառավարութիւնները։ Այսպէս, մի շաբաթվայ ընթացքում քիւրդերը կողոպտեցին 28 գիւղեր, որոնցից 15-ը քրիստոնէական են։ Բացի դրանից, տեղեկութիւններ սկսեցին ստացվել, որ թիւրքաց կանոնաւոր զօրքերը գրաւում են վիճելի գօտուց դուրս ընկած կէտերը, զուտ պարսկական սահմաններում, ըստ որում նրանցից մի քանիսը երևացին անգամ Սալմաստի և Սօմայի շրջաններում, որոնք համեմատաբար մօտ են մեր կովկասեան սահմանին։

Նկատի առնելով, որ Ռուսաստանը և Անգլիան անդաւաճան, մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքում, արդէն գործունեայ մասնակցութիւն են ունեցել Թիւրքիայի և Պարսկաստանի սահմանագլխային վէճերի լուծման վէճ, այդ մեծ պետութիւնները չը կարողացան պաղարիւնութեամբ վերաբերվել դէպի գործի վերոյիշեալ ընթացքը, և Պետերբուրգի ու Լօնդոնի կաբինետների փոխադարձ պայմանով վճռվեց, որ Կ. Պօլսի մեր հաւատարմատարը այդ առիթով դիմումն անէ Բ. Դրան, որպիսի դիմումը եռանդագին պաշտպանութիւն կը գտնէ մեծ բրիտանական ներկայացուցչի կողմից։

Սրա համաձայն Նելիտօվը մօտ օրերս վճռական ձևով յայտնեց մեծ վէզիրին, որ մենք չենք կարող լուռ հանդիսատեսների դերում մնալ քիւրդերի օրէ-օր աճող անկարգութիւնների և օսմանեան ոյժերի յարձակողական շարժման առաջ վիճելի գօտու սահմաններից դուրս, հակառակ այն վստահացումների, որ դեռ անցեալ գարնան տրվեցին մեզ Կ. Պօլսում՝ թէ Բ. Դուռը դրականապէս վճռել է պահել status quo-ն և թոյլ չը տալ թիւրքաց զօրքերին անցնել սահմանը։ Բացի դրանից ռուսաց հաւատարմատարը մատնանիշ արաւ այն հանգամանքի վրա, որ թիւրքական զօրախմբերի մեր սահմաններին մօտ երևալը Ռուսաստանի համար յատուկ էական նշանակութիւն ունի. այդօրինակ առաջխաղաց շարժման շարունակութիւնը ինքնին կարող է բարդացնել Ռուսաստանի և Թիւրքիայի փոխադարձ յարաբերութիւնները և առաւել ևս դժուարացնել թիւրք-պարսկական սահմանային հարցի լուծումը։

Երկու ներկայացուցիչների ուղղած յայտարարութեանց մեծ վէզիրը խոստացաւ անյապաղ պատուիրագրել սահմանային մասնաժողովի թիւրքական գլխաւոր պատգամաւոր Թահիր-փաշային՝ յետ կանչել զօրքերը վիճելի գօտու սահմաններից և զսպել քիւրդերին։ Սակայն, սուլթանի առաջին մինիստրը Թահիր-փաշայի տեղեկութիւնների հիման վրա հերքեց Սալմաստի գրաւելը և առհասարակ վիճելի գօտուց այն կողմը անցնելը, բացառութեամբ մի փոքրիկ զօրամասի, որ երևացել է ինչ-որ մի տեղում միայն, նաև դրականապէս հերքեց թիւրք-քիւրդերի մասնակցութիւնը անկարգութիւններին։

Ձեռքի տակ եղած տեղեկութիւնների համաձայն, սահմանային մասնաժողովի պարսիկ և թիւրք պատգամաւորների միջև համաձայնութիւն է կապվել, որի համաձայն մի թիւրք-պարսկական խառն զօրախումբ է մեկնելու այն տեղերը, ուր ասպատակութիւններ են կատարում քիւրդերի հրոսակախմբերը, վերջիններիս զսպելու համար։ («Հ. Գ.»)

—

Ուրմի, 28 մայիսի

Վաղուց լուր կար, թէ Թահիր-փաշան Մաւանայից քաղաքս է գալու։

Ամսիս 26-ին եկաւ Դանիէլ փաշան ուրիշ երեք փաշաների հետ միասին։

Կարգադրված էր, որ քաղաքիս ընդառաջ գնան մի քանի աստիճանաւորներ, կառքեր, գէղակներ՝ կառավարչական 100 ձիաւորներով։

Մօհթաշէմ-Սալթանէն նոյն օրն այցելութիւն տուեց։ Փոխադարձը հետևեալ օրն եղաւ։

Փաշաների գալու հետ միաժամանակ երկրի ալեծուփ կեանքը սկսեց մըրկվել աւելի ուժգնութեամբ։

Ասպատակութիւնները այս անգամ ամեն կողմից շարունակվեցին։

Ուրմի-Սալմաստ ճանապարհի լեռները քիւրդ ասպատակներով բռնվեցին։

Քշում են անխտրապէս գիւղերի հօտերն ու նախիրները։ Կուսի կատաղի դիմադրութիւնը ոչինչ չէ զօրում՝ շատ լաւ զինված և թւով գերազանց անզգամների դիմաց։

Այսօր չեղաւ, էգուց էլ են գալիս, մինչև որ տանում են։ Գիւղեր կան, որ երկու-երեք անգամ թալանված են և ոչինչ չէ մնացել։

Այժմ, աւելի քան երբէք, ամեն ոք իր գլուխը, ճիժն ու պիժը, եթէ հնար է՝ և կոփն ու հորթը, չուլն ու փալասը փախցնել է աշխատում։

Քաղաքիս արուարձանը համարված շատ մօտ գիւղերն հապճեպով տեղափոխվում են քաղաք։

Սաստիկ խճողված է քաղաքը մարդկանց և կենդանիների շատութիւնից։

Իշխանութիւնը Ուրմիի ծովակի վրայով երէկ մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք և 5 թնդանօթ ստացաւ։

Պետութեան այլ և այլ կէտերից սպասվում են զօրքեր, բայց յայտնի չէ, թէ արդեօք երկիրը ասպատակողներից մաքրելու համար, թէ՞ մի ուրիշ թագուն նպատակով։

Երկար ու ձիգ տարիների թանգութիւնից յետոյ անձրևառատ հրաշալի գարուն ունեցանք և բուսականութեամբ հաղւագիւտ տարի։ Բայց երբ մտաբերում ենք, որ վարուցանքը լիովին չեղաւ, մշակութիւնը մընաց կիսատ-պռատ, եղած ցանքերը անտէրութիւնից կոչնչանան,—աղէտների ամենաաղէտալի հեռանկարը իր բոլոր զարհուրանքներով մեր առաջն է ցցվում...

Եւ բոլոր այս դժբաղդ պատահարները գալիս են այս անգամ քիւրդերի «մեծ վարժապետի» մերձաւոր նպատակները արագացնելու, արդէն ներկայ փաշաների հովանաւորութեան (իմա օսմանցիների հպատակութեան) դիմելու...

Արզար Տէր-Եսայեանց

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—

Այսօր ես կամենում եմ նորից խօսել Օրմանեան պատրիարքի՝ իբրև կաթողիկոսական թեկնածուներից մէկի մասին։

Վերջին խորհրդակցական ժողովներում, որոնք կայացան իմ նախագահութեամբ Գայեանեան դպրոցում, պարզվեց այն, ինչ որ իրան նպատակ էր դրել պարզելու ժամանակաւոր յանձնաժողովը։

Արդ, յանձնաժողովը իրան նպատակ էր դրել պարզելու, թէ որպիսի տրամադրութիւններ կան կաթողիկոսական թեկնածուների մասին հայ ժողովրդի գիտակից խաւերի մէջ։

Պարզվեց, որ ներկայումս երկու խոշոր, նշանաւոր հոսանքներ կամ սկզբունքային ուղղութիւններ կան և նրանց համապատասխան երկու խոշոր, նշանաւոր թեկնածուներ—Իզմիրլեան և Օրմանեան։

Այլ ևս ոչ մի կասկած չը կայ, որ ընտրական պայքարը, թէ պատգամաւորների ընտրութեան ժամանակ և թէ Էջմիածնի ազգային ընտրողական ժողովում այդ երկու նշանաւոր անձնաւորութիւնների շուրջն է դառնալու։

Դեռ սկզբում, խորհրդակցութիւններից առաջ, ես այս լրագրի էջերում այն միտքն յայտնեցի, թէ Օրմանեանի թեկնածութեան լուրջ կերպով պէտք է վերաբերվել, թէ այն դէրքը, որ գրաւում է նա այսօր հայոց եկեղեցու մէջ, իբրև Թիւրքիայի հայոց պատրիարք, իբրև կրթեալ, զարգացեալ անձն, ստեղծել և ստեղծում է նրա թեկնածութեան համոզված կուսակիցներ։ Իմ գուշակութիւնս արդարացաւ. մենք տեսանք, որ կան որոշ խաւեր, որոշ համայնքներ և հասարակութիւններ, որոնք ցանկալի են համարում Օրմանեանի կաթողիկոսացումը և նոյնիսկ արժանի՝ դնելու նրան Իզմիրլեանի կողքին։

Եւ սակայն, կշռելով և գնահատելով այսօր ամենայն պաղարիւնութեամբ, ամենայն անաչառութեամբ բոլոր այն պատճառաբանութիւնները, փաստերը, դատողութիւնները, որ առաջ էին բերում յօգուտ Օրմանեանի թեկնածութեան նրա կողմնակիցները, ես դարձեալ մնում եմ այն համոզման, թէ ամենայն հայոց կաթողիկոս պէտք է լինի Մատթէոս արքեպիսկոպոս Իզմիրլեանը և ոչ Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեանը։

Եւ ահա ինչու։ Յոյս ունեմ, որ Օրմանեանի թեկնածութեան կուսակիցները կը վերաբերվեն իմ խօսքերին նոյնպէս անաչառաբար և հանդարտօրէն ու իմ մէջ կը տեսնեն միայն մի գաղափարական հակառակորդ։

Ես յոյս ունեմ, որ իմ հակառակորդները այնքան արդար կը լինեն, որ կը խոստովանեն, թէ ես, իբրև խորհրդակցական ժողովների նախագահ, իբրև «Մշակի» վարիչներից մինը, ոչ միայն աշխատում էի վարել վիճաբանութիւնները անաչառօրէն, ոչ միայն ի կարգ էի հրաւիրում այն ճառախօսներին, որոնք թոյլ էին տալիս իրանց անվայել դարձուածներ Օրմանեան պատրիարքի մասին—որովհետև ես միշտ կողմնակից եմ լատինական կանօնին, թէ suaviter in modo, fortiter in re—այլ և ամենայն հնարաւորութիւն տուի Օրմանեանի թեկնածութիւնը պաշտպանողներին լիուլի արտայայտվել թէ ժողովներում և թէ «Մշակի» էջերում, մինչև այն աստիճան, որ տրտունջներ և դժգոհութիւններ առաջ բերեցի մշակականների և այլոց կողմից։ Ես այդ արեցի այն նկատումով, որ Օրմանեանի կուսակիցները առիթ չունենան ասելու և մեղադրելու մեզ, թէ զրկեցինք նրանց հնարաւորութիւնից՝ ներկայացնելու իրանց բոլոր փաստերը և պատճառաբանութիւնները, և որպէսզի հասարակական կարծիքը ստանայ բազմակողմանի լուսաբանութիւն։

Այդ բազմակողմանի լուսաբանութիւնը այսօր կայ։

Եւ սակայն, ես պէտք է կրկնեմ, որ ամենայն հայոց կաթողիկոսութեան միակ արժանաւոր ընտրելին հանդիսանում է Մատթէոս Իզմիրլեանը, և կան երկու զօրեղ փաստեր, որոնք ինձ անդրդուելի կերպով համոզում են, թէ Օրմանեանի թեկնածութիւնը, իրօղապէս, շատ քիչ կուսակիցներ ունի հայ ժողովրդի մէջ։

Նախ՝ ինձ և շատերի համար պարզվեց այն հանգամանքը, որ Իզմիրլեանի թեկնածութեան մնասող և Օրմանեանի թեկնածութեան նպաստող իբրև կարևոր գործօն հանդիսանում է այն երևոյթը, որ դաշնակցականները սաստիկ ընդդէմ են Օրմանեանին և աշխատում են թոյլ չը տալ նրա կաթողիկոսացումը։ Այդ երևոյթը սաստիկ խրտնեցնում է հայ հասարակութեանը։ Մի շատ պատկառելի պատուիրակ, առաջադիմական իր գաղափարներով, ինձ ուղղակի ասաց. «Այն հանգամանքը, որ դաշնակցականները սաստիկ ընդդէմ են Օրմանեանին, ստիպում է մեզ գալ այն եզրակացութեան, որ նա ամենալաւ կաթողիկոսը կը լինի»։

— Ինչո՞ւ»,—հարցրի ես։

— Որովհետև նա գործիք չի դառնայ, իսկ դաշնակցականները միայն այդ ի նկատի ունեն, որ կաթողիկոսը լինի իրանց ձեռքում գործիք. Օրմանեան, իբրև հզօր կամքի տէր մարդ, գործիք չի դառնայ։

— Բայց ի՞նչ փաստ ունէք կարծելու, որ Իզմիրլեան գործիք կը դառնայ դաշնակցականների ձեռքում, կամ ինչո՞ւ դաշնակցականները այդպիսի յոյսեր պիտի տածեն։

— Դաշնակցականները օրօրում են իրանց այն յոյսով, որ Իզմիրլեանը, եթէ մի ժամանակ շրջապատուել էր իրան հնչակեան գործիչներով, կարող է այժմ ևս շրջապատվել դաշնակցականներով։ (Այս կարծիքը, ինչպէս կը տեսնենք, միանգամայն անհիմն է)։

Ուրեմն հասարակութեան մէջ կան խաւեր, որոնք թեքվում են Օրմանեանի թեկնածութեան կողմը յատկապէս նրա համար, որ դաշնակցականները Օրմանեանի դէմ են։ Որովհետև հայ հասարակութեան ստուար մեծամասնութիւնը այն համոզմունքն ունի, թէ դաշնակցականները ձգտում են ազգային եկեղեցու ոչնչացման, և, դժբաղդաբար, իրանք դաշնակցականները այդ համոզումն գոյացնելուն մեծապէս նպաստել են, ուստի հասարակութիւնը բնատնկօրէն զգում է, որ պէտք է հակառակ գնալ դաշնակցականների ձգտման, հետևաբար պէտք է Օրմանեանին ընտրել։

Ես պնդում եմ, որ կան նրանց մէջ անխիլխները, որոնք ձգտում են, որ կաթողիկոսը ամենից առաջ իրանց ձեռքում գործիք դարձող մարդ լինի, և այդ նկատումով նրանք պատրաստ են իրանց քուէն տալ նոյնիսկ Սուրէնեանին, նոյնիսկ Աշոտ եպիսկոպոսին, նոյնիսկ՝ օրինակ՝ մի Ն. Մելիք-Թանգեանի, որպէսզի պղտոր ջրում ձուկ որսան։ Բայց սաստիկ սխալվում են այն մարդիկ, որոնք կարծում են՝ 1) թէ Իզմիրլեան գործիք կը դառնայ, 2) թէ մեր մշակականներիս և դաշնակցականների մէջ մի որևէ համաձայնութիւն է կայացել Իզմիրլեանի թեկնածութեան վերաբերմամբ։

Ոչ, առաջարկելով ընտրել Իզմիրլեանին կաթողիկոս, պաշտպանելով նրա թեկնածութիւնը, թէ «Մշակը», թէ ես ղեկավարվել ենք մի շատ որոշ սկզբունքով—մեր եկեղեցու մէջ պէտք է զարգացնել, վերջնականապէս կազմակերպել ժողովրդապետական, դեմօկրատական հիմունքը. այդ սկզբունքն իրագործողը, մեր կարծիքով, կը լինի Իզմիրլեանը։ Եթէ ինձ կարողանային համոզել փաստերով, որ Օրմանեանն ևս այդ սկզբունքի պաշտպան և իրագործող կը լինի, ես, ի հարկէ, չէի տատանվի նրան ևս քուէ տալ. բայց Օրմանեանի անցեալը դրա համար գրաւական չէ տալիս ինձ. իսկ իմ հակառակորդները նոյնպէս այդ մասին դեռ մի լուրջ գրաւական չը ներկայացրին։

Անկախ այդ բոլորից, երկու կարևոր կէտ ստիպում են ինձ անխախտ մնալ իմ համոզման մէջ, թէ Օրմանեանի կաթողիկոսացումը օգտակար չի լինի։ Բացատրեմ այդ կէտերը։

Օրմանեանի թեկնածութիւնը պաշտպանողները պնդում են, թէ նա քաղաքագէտ, դիպլօմատ, լեզուագէտ, հմուտ, կարող և ձեռնհաս վարչական գործիչ է։ Մենք գիտենք, որ ներկայումս Կ. Պօլսի պատրիարքական պաշտօնը աւելի մեծ քաղաքական և ազգային կարևորութիւն ունի, քան նոյնիսկ ամենայն հայոց կաթողիկոսի պաշտօնը։ Արդ, ինչի՞ համար կամենում են զրկել Թիւրքիայի ամբողջ հայ ժողովուրդը այդպիսի մի կարող և ձեռնհաս վարչապետից և բերել է նրան Էջմիածին, ուր նրա գործունէութեան ասպարէզը աւելի նեղ և սահմանափակ է։ Թիւրքիայի հայութիւնը ներկայումս աւելի պէտք ունի հմուտ, քաղաքագէտ, ձեռնհաս և կարող վարչապետի ու ազգապետի, քան Ռուսաստանի հայութիւնը։

Երկրորդ կարևոր կէտը։ Մեզ առարկում են և շարունակ պնդում, որ Թիւրքիայի հայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը ցանկանում է Օրմանեանին տեսնել կաթողիկոս և թէ Թիւրքիայից գալիք պատգամաւորները անպատճառ նրան ձայն կը տան։

Ես չեմ վիճում, և շատ հաւանական է, որ Թիւրքիայից գալիք պատգամաւորները Օրմանեանին ձայն տան. բայց, իմ կարծիքով, նոյնիսկ այդ դէպքում, ես չեմ կարող համոզվել, որ Թիւրքիայի հայ ժողովուրդը Օրմանեանին է ցանկանում տեսնել կաթողիկոս, որովհետ՝ քանի Օրմանեան պատրիարք է, դժուար թէ պատգամաւորները յանդգնեն հակառակ նրան քուէ տալ։ Զը մոռանանք, որ Օրմանեան պատրիարքը իր դիրքով, պաշտօնով, կապերով ամենազօր է այժմ։

Սակայն, եթէ Օրմանեան այժմ հրաժարվէր իր պատրիարքական պաշտօնից և գնար առանձնանար մի վանքում, օրինակ՝ Արմաշի վանքում, և Թիւրքիայից գալիք պատգամաւորները այդ ժամանակ, այսինքն երբ նա այլևս պատրիարք չէր լինի, տային իրանց քուէն Օրմանեանին, ես այդ ժամանակ կընդունէի, թէ, արդարև, հայ ազգը Թիւրքիայում նրան է կամենում, և կը խոնարհվէի այդ մեծ փաստի առաջ։

Իսկ մինչև այդ, ես գտնում եմ, որ միակ բաղձալին և ընտրելին է Իզմիրլեան Մատթէոսը, Կ. Պօլսի նախկին պատրիարքը, իսկ նրան փոխարինող, նոյն ժողովրդապետական սկզբունքի պաշտպան և ցանկացող է՝ Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեանը։

Եւ, բացի դրանից, ինձ համար գոյութիւն չունի այն մեծ երկիւղը, որ ունեն

...չառերը, թէ Իգմիրլեան կարող է գործիք դառնալ դաշնակցականների ձեռքում, որովհետև ... ունեմ արժանահաւատ և վստահելի ... վկայութիւնը, օրինակ դօքտոր ...րեանի, թէ Իգմիրլեան երբեք գործիք չի եղել հնչակեանների ձեռքում և չէ կարող այժմ էլ դառնալ գործիք ուրիշների ձեռքում։

Հ. Առաքելեան

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յունիսի 11-ին, կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան նիստում Ա. Քալանթար կարդաց մի զեկուցում տնայնագործական ջուլհակութեան պահանջների մասին։

Ներկայ էին ընկերութեան անդամներ, ... սեւի հիւրեր։

Հանդէս էին դրված ջուլհակութեան ...։

Ա. Քալանթար զեկուցանելով կովկասեան ջուլհակութեան ներկայ դրութեան և նրա մէջ կատարվող նորագոյն կատարելագործութիւնների մասին, պարզեց մի շարք հիմնական պահանջներ, որոնց բաւարարութիւն պէտք է տալ այդ արհեստը զարգացնելու և ամրացնելու համար։

Նրա եզրակացութիւններն ընդհանուր գծերով հետևեալներն են՝

1) Նպաստել արհեստի կանօնաւոր ուսուցման կրթական արհեստանոցների միջոցով։

2) Տարածել լաւ տեսակի գործիքներ, ... տորքեր, ճախարակներ, սանրեր և այլն։

3) Ուղարկել գաւառները շրջիկ հրահանգիչներ, ինստրուկտորներ, որոնք թէ հսկէին արհեստի ուսուցման վրա և թէ ծանօթացնէին արհեստի ընթացիկ կարիքների հետ։

4) Մշակել և տարածել նմուշներ գործածքների համար։

5) Կազմակերպել տնայնագործական արտադրութիւնների սպառումը և վաճառահանումը։

6) Հիմնել Թիֆլիսում մի կենտրոնական պահեստ—խանութ—տնայնագործական իրերի վաճառման և պատուէրներ ընդունելու համար։

7) Կազմակերպել փոխատուութիւններ և կրեդիտ գիւղական տնայնագործների համար։

8) Միջոցներ ձեռք առնել բանալու գիւղական արհեստանոցներ։

9) Հրաւիրել պետութեան և զանազան հիմնարկութիւնների ուշադրութիւնը նպաստելու տնայնագործական արդիւնագործութեան զարգացմանը պետական և ուրիշ միջոցներից։

10) Նպաստել բոլոր ձեռնհաս մարմինների միացման պարզելու տնայնագործական կարիքները և մշակելու նրանց բաւարարութեան համար միջոցներ։

Հանդիսականները մեծ համակրութեամբ վերաբերվեցին յարուցված խնդիրներին և աշխատեցին իրանց կողմից պարզել նրանց էութիւնը։

Ա. Տիմօֆեեվ առաջարկեց նկատի ունենալ Ռուսաստանի զեմստվօյի ձեռք առած միջոցները տնայնագործութեան զարգացման համար։

Կ. Խատիսեան ընդգծեց տնտեսական հաշիւների անհրաժեշտութեան խնդիրը, որպէսզի կարելի լինի որոշել թէ երկրի որ կողմում ինչ արհեստ կարող է արմատ բռնել։

Յ. Փիրալեան պարզաբանեց նմուշների գեղարուեստական նշանակութիւնը և համակրութիւն յայտնեց պահեստ հիմնելու առաջարկին։

Վ. Բցխելաձէ յայտնեց, որ նա աւելի նշանակութիւն է տալիս տեղական ներքին շուկային, որի վրա և պէտք է հաստատել վաճառականութեան յոյսերը։

Բահրամեան յայտնեց, որ նա համարում է տնայնագործութեան շատ ճիւղերը դատապարտված կործանման, ուստի իր համար դեռ ապացուցված չէ տեսնում տնայնագործութեան արհեստի զարգացման խնդրի կարևորութիւնը։

Ի. Կուտատելաձէ ցանկութիւն է յայտնում, որ տնայնագործութիւնը հաստատված լինի միայն տեղական հում նիւթերի մշակման վրա, համարելով ուրիշ տեղերից վերցրած նիւթերի գործադրութիւնը աննպատակայարմար։

Ա. Սահակեան ընդգծում է արված փորձերի էական նշանակութիւնը. հրաւիրում է ուշադրութիւն զեմստվօյի կարևորութեան վրա և նպատակայարմար է գտնում զանազան հիմնարկութիւնների միահամուռ գործակցութիւնը տնայնագործութիւնը զարգացնելու համար։

Կ. Խատիսեան հերքում է Կուտատելաձէի կարծիքը, օրինակներով ապացուցանելով, որ տնայնագործը կարող է նիւթը վերցնել ուրիշ տեղից։

Ն. Սազարով (բժշկուհի) խօսում է տնայնագործութեան նշանակութեան մասին գիւղական կեանքում և ողջունում է հայ տնայնագործական ընկերութեան գործունէութիւնը։

Գ. Ղամբարեան կանգ է առնում տնայնագործութեան թէ տնտեսական և թէ կրթական նշանակութեան վրա գիւղական կեանքում։

Ցանկութիւն էին յայտնել խօսելու դարձեալ մի քանի անձեր հիմնական խնդիրների մասին։

Նիստի նախագահ Սոկոլով առաջարկեց ընդհատել նրան մինչև հետևեալ նիստը, որպէսզի մանրամասնօրէն քննվեն զեկուցման բոլոր կէտերը։

Այնուհետև ժողովը լսեց Վ. Բցխելաձէի համառօտ զեկուցումը գիւղատնտեսական համագումարի մասին, որոշեց յանձնել ծրագրի վերջնական մշակութիւնը ընկերութեան խորհրդին։

Նիստին ներկայ էին երեսուն հոգի։

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԴԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Յունիսի 11-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Գայիանեան դպրոցում կայացաւ ուսուցչական միութեան վերջին ժողովը, նախագահութեամբ Տ. Ֆեօզալեանի և քարտուղ. Յ. Գրիգորեանի։

Օրակարգի խնդիրներն էին տեղեկագրի քննութեան շարունակութիւնը։

Նախ քննութեան ենթարկվեց ուսուցիչների տնտեսական դրութեան բարելաւման խնդիրը։

Վարչութեան նախագահ Ս. Աւետեան տեղեկացնում է ժողովին, որ վարչութիւնը տարվայ ընթացքում այդ խնդրի ուսումնասիրութեան համար մի շրջաբերական է հրատարակել և ուղարկել մօտ 100 դպրոցների, որոնցից միայն 18 դպրոցը բարեհաճել է պատասխանել։ Վերջիններս ընդհանրապէս շեշտում են, որ դասավճարը շատ քիչ է առհասարակ. ոմանք էլ յայտնել են, որ թէև դասավճարը շատ քիչ է, բայց բարձրացնելու դէպքում հաւանականաբար դպրոցները կը փակվեն։

Գ. Վարդանեանը մի տեսութեամբ ցոյց տուեց, թէ ինչ ողորմելի և աննախանձելի պայմանների մէջ է գտնվում հայ ուսուցչութիւնը։ Մասնաւորապէս և այն, որ դպրոցների անապահովութեան գլխաւոր պատճառներից մէկը հոգաբարձուների անփոյթ վերաբերմունքն է, որ նրանք ընդհանրապէս գործին նայում են ի միջի այլոց և ոչ մի ձգտում չեն ցոյց տալիս կազմակերպել տնտեսականի ապահովութեան գործը։ Ապա, ընդգծելով մեր դպրոցների այդ ցաւոտ կողմը, այն միտքը յայտնեց, որ հոգաբարձուներին գործի մղելու միակ միջոցը՝ ուսուցիչների ուժեղ ու կատեգորիկ պահանջն է լինելու։ Բարդել ամեն ինչ հասարակութեան վզին նա համարում էր սխալ, քանի որ փաստերը ցոյց են տալիս, որ ծխականներից կան այնպիսիները, որոնք պատրաստ են վճարելու սահմանված տուրքը, բայց ուղղող ու հաւաքող չը կայ։ Այդ պատճառով նա առաջարկեց այդ հարցը ընդունել որպէս ընթացիկ ու հրատապ հարց և աշխատել դրական լուծումն տալ, մանաւանդ որ հարցը միութեան հիմնական նպատակներից մէկն է։

Յաջորդ ճառախօսները՝ Խանայեան, Միքայելեան և ուրիշները, ընդունելով որ ուսուցիչների վիճակը խիստ անմխիթար է, այնուամենայնիւ գտնում էին, որ ներկայ պայմաններում միութիւնը դժուար թէ կարող լինի որևէ դրական լուծումներ տալ այդ լուրջ ու բարդ խնդրին։

Երկար թեր ու դէմ վիճաբանելուց յետոյ ժողովն եկաւ այն եզրակացութեան, որ անհրաժեշտ է առաջիկայ տարին այդ խնդրով զբաղվել աւելի մեծ չափով, ուստի յանձնարարեց նորընտիր կենտրօնական վարչութեանը հաւաքել աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ու պատրաստել մի ամփոփ ու ընդարձակ զեկուցումն առաջիկայ ընդհանուր ժողովի տալու համար։

Դրանից յետոյ խօսվեց Ջալալ-Օղլու դպրոցի ուսուցիչների և հոգաբարձութեան միջև ծագած տարաձայնութիւնների մասին։

Ս. Աւետեանը յայտնեց, որ այդ հարցի վերջնական քննութեան համար վարչութեան անդամներից Խ. Դիլանեան ուղարկված է Ջալալ-Օղլի և դեռ ևս չէ վերադարձել։

Այդ հիման վրա ժողովը հարկաւոր համարեց յետաձգել այդ խնդիրը և անցնել Փարբիի դպրոցի ուսուցիչների գործին։ Այդ գործի առիթով տրված բացատրութիւններից ու տեղեկութիւններից պարզվեց, որ վարչութիւնը հարկ եղածը արդէն արել է։

Վերջում բաց քուէարկութեամբ վարչութեան անդամ ընտրվեց Ս. Աւետեան, իսկ վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ՝ Ս. Խանոյեան, Գ. Հայկունի և Գ. Աբազեան։

Փոխանդամների ընտրութիւնը չը կայացաւ։

Դրանով էլ վերջացան Հայ. Ուսուցչակ. Միութեան ընդհանուր ժողովի պարապմունքները։

ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

IX

Էկզարխի սպանութեան առիթով

Վրաց մամուլը արձանագրելով փաստը, այդ անսպասելի, ցաւալի և քստմնելի դէպքը՝ միաբերան արտայայտում էր իր խորին վրդովմունքը այդ առիթով և իր արհամարհանքն ու նողկանքը այն ոճրագործին, որի ձեռքը բարձրացաւ այնպիսի արդար և բարի բարձրաստիճան մարդու վրա, որպիսին էր արքեպիսկոպոս Նիկօնը։

«Голосъ Кавказа» լրագրի յայտնի ակնարկները, որոնցով այդ սպանութիւնը կապում է նա ազգային հարցի և կամ վրաց եկեղեցու անկախութեան հարցի հետ և ասում թէ այդ ոճիրը կատարված է վրացիների ձեռքով—անընդունելի են։

Այդ առիթով հայ և վրացի թերթերը հերքում են, որ այդ սպանութիւնը այդ տեսակ հող չէր կարող ունենալ. դա մի ազգի, հասարակութեան կամ մի կուսակցութեան գործ չէ, այլ դա մի ժամանոր անհատի կամ մի յետին հաշիւներով ղեկավարվող անձերի գործ է. մինչև իսկ «Кав.» պաշտօնական թերթը հաւատացած է, «որ այդ սպանութեան մէջ մասնակցութիւն չունեն քաղաքական կուսակցութիւններ»։

Այդ առիթով վրաց «Նապերձկալի» թերթը գրում է. «Ճիշտ է, ոչ մի ազգ, հասարակութիւն, խմբակցութիւն և կուսակցութիւն մասնակցութիւն չունեն, կատարված է գլխից ձեռք վերցրած մարդկանց ձեռքով, որ, փառք Աստուծոյ, բազմաթիւ են ամեն ազգի և հասարակութեան մէջ. բայց խաւարի որդիքը, ըէակցիայով տարվածները այսպիսի անհատների գործը ամբողջ հասարակութեան են վերագրում և սկսում են իրանց սև-հարիւրեակային յարձակումները։ Էկսպրօպրացիա, յարձակում, թալան և նման բաները նոր չեն, բայց էկզարխի վրա ձեռք բարձրացնելը... սա արդէն նոր և առաջին անգամն է մեր մէջ, այդ իսկ պատճառով պահանջվում է քննութիւն, պարզել գործի ստարը, երեան հանել յանցաւորին։ Միթէ ամենքի համար պարզ չէ, որ որևէ կուսակցութեան գործ չէ և չէ էլ կարող լինել։ Ո՛չ, մեր մէջ չը կայ մի կուսակցութիւն, որևէ մի կազմակերպութիւն, որ չը բողոքէ այս ոճրի դէմ և պատասխանատուութեան չենթարկէ այս զզվելի գործ կատարողին։ Մենք համոզված ենք, որ այստեղ դեր է խաղում անմիտ—մասնաւոր նախանձ հաշիւը։ Սա այնպիսի անհատների գործ է, որոնք ոչ մի կապ չունեն ոչ հասարակութեան և ոչ էլ որևէ քաղաքական կուսակցութեան հետ։ Դրանք հասարակութեան տականքն են և դրանց ի յայտ ածելը կը պարզաբանէ ամբողջ գործը։ «Кавказъ»-ը պահանջում է գտնել ոճրագործին։ Այդ ենք պահանջում և մենք, որովհետև դա է միակ միջոցը ճշմարտութիւնը վերականգնելու և արդատախել անելու մութ ու կեղտոտ զրպարտութիւններ։ Սպանողներին քաշել դատարանի առաջ—դա է միակ միջոցը, որով հնար կը լինի տեղական ժողովրդից հեռացնելու. արատն ու բիծը և պարզերես դուրս գալու։ Եթէ սպանողը մի փոքր քաջութիւն ունենար և եթէ նա թուլամորթ չը լինէր, պիտի դուրս գար և ասէր՝ «ես սպանեցի»։

Վաղ թէ ուշ ճշմարտութիւնը երևան կը գայ։ Լուր կայ, որ սպանութեան հետքը երևում է... Կերևան և ենթակաները։ Այն ժամանակ միայն կարելի կը լինի պարզ, արդար և իրաւացի եզրակացութիւններ հանել։ Իսկ այժմ կանգնել՝ ասել, թէ վրացիք են սպանել և ուրեմն պատժել, ճնշել և կամ «սրի ու կրակի ճարակ դարձնել», ինչպէս «Нов. Вр.»-ի էջերում գրում է Մենշիկօվը, կը լինի անարդարութիւն և անքաղաքավարութիւն։

Ս. սարկ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ 1909 թ. քաղաքի եկամուտների և ծախքերի նախահաշուի քննութիւնը չուշացնելու նպատակով, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է գալիք շաբաթից ձեռնարկել կազմելու այդ նախահաշիւը, չը սպասելով որ քաղաքային առանձին հաստատութիւնները ներկայացնեն իրանց նախագծերը և հրաւիրել իր նիստերին միայն քաղաքային ինքնավարութեան և նրա հաստատութիւնների առանձին բաժինների կառավարիչներին։

◆ Կիևի համալսարանի պրօֆեսոր Պատօնը յունիսի 11-ին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանն ուղարկել է իր կազմած՝ Մուխրանեան կամուրջի կառուցման լիակատար նախագիծը։ Հէնց որ լեռներից թափվող ջրերը դադարին, քաղաքային վարչութիւնը աշնանից կը սկսէ կամուրջի շինութեան աշխատանքները յիշեալ նախագծով։

◆ Թիֆլիսի քաղ. սանիտարական-բժշկական մարմինը պատուիրել է դումայական թաղական բժիշկներին ուժեղացնել քաղաքում վաճառվող ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների հսկողութիւնը։

◆ Թիֆլիսում կազմակերպվում է մի նոր ընկերութիւն «Երեխաների Աշխարհ» անունով, որ իր նպատակը դրել է երեխաների ֆիզիքական և բարոյական զարգացումը։

◆ Երեքշաբթի, յունիսի 10-ին, կայացաւ էլեկտրաքարշի վրա հսկող մասնաժողովի նիստը։ Մասնաժողովը որոշեց հարց տալ էլեկտրաքարշի ընկերութեան, թէ հնարաւոր չէ՞ լինի, արդեօք, անընդմիջում (безпересадочный) երթևեկութիւն հաստատել Վօրօնցօվի արձանի և Կախէտինսկայա հրապարակի միջև։ Ապա որոշվեց յանձնարարել քաղաքային ինժեներին՝ տալ իր եզրակացութիւնը—կարելի՞ է, արդեօք, Ցիցիանովսկի զառիվայրի սկզբում մի ծածկոց շինել հասարակութեան համար, որտեղ կարողանան նստողները սպասել։ Որոշվեց նաև էլեկտրաքարշի վարչութեան ուշադրութիւնը դարձնել նոր վագօնների վրա, որոնց երկաթէ ձողերից նկատելի է լինում էլեկտրական հոսանքը ձեռքով շփելու ժամանակ։

◆ Կովկասեան հայոց բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը, իր յունիսի 11-ի երեկոյեան արտակարգ ժողովում քննութեան առաւ Ալեքսանդրօպոլի աղէտից վնասվածներին անյապաղ օգնութիւն հասցնելու խնդիրը։ Վնասվածներին անյապաղ օգնութիւն հասցնելու համար խորհուրդը Ալեքսանդրօպոլ ուղարկեց երկու լիազօրներ, այն է՝ խորհրդի անդամ Ա. Ա. Պապովեանին և Երևանի տեղական ճիւղի անդամ իշխան Յ. Գ. Արղութեանին, դնելով առայժմ նրանց տրամադրութեան տակ հինգհարիւր րուբլի այն պայմանով, որ, ստուգելով տեղնուտեղն իսկական կարիքը, ձեռք առնեն համապատասխան միջոցներ աղէտեալների վիճակը թեթևացնելու համար։ Խորհրդի լիազօրները նոյն երեկոյեան և եթ ճանապարհվեցին դէպի Ալեքսանդրօպոլ։

◆ Երեքշաբթի, յունիսի 10-ին, կայացաւ նահանգական բանտային յանձնաժողովի նիստը, ուր քննվեցին հերթական հարցեր, նաև այն հարցը, թէ ցանկալի՞ է, արդեօք, ժամանակաւորապէս վերականգնել Մետեխի բանտին կից գտնված և այժմ փակված տպարանի գործունէութիւնը. յանձնաժողովի անդամների մեծ մասը խօսեց այն մտքով, որ տպարանի գործունէութիւնը չը պէտք է վերսկսել ներկայ պարագաներում, այլ աւելի նպատակայարմար է կամ կապալով տալ կամ թէ չէ՝ վաճառքի հանել նրա ինվենտարը։

◆ Շաբաթ, յունիսի 14-ին, վրաց ազնուականութեան ժողովարանի շինութեան մէջ տեղի է ունենալու վրաց հնագիտական ընկերութեան նիստը, ուր պրիվատ-դօցենտ Ջավախօվը մի ռեֆերատ կը կարդայ հետևեալ թեմայով. «Վրաց փիլիսոփայական աշխարհահայեացքների զարգացումը 8—12-դ դարերի ընթացքում»։

◆ Յունիսի 10-ին ոստիկանութիւնը մանրազնին խուզարկութիւն կատարեց Կիրօչնի փողոցում «Էժանագին գրադարանի» շինութեան և գրապահեստի մէջ։ Գրաւված են բազմաթիւ գրքեր և բրօշիւրներ։ Խուզարկութիւնից մի օր առաջ ոստիկանութիւնը ձերբակալել էր գրադարանապետուհուն։

◆ Թիֆլիսում յունիսի 11-ի երեկոյեան ոստիկանութիւնը ձերբակալել է «Голосъ Кавказа» հայրենասիրական օրաթերթի ղեկավարներից մէկին՝ Ցիլիպշինին։

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեն.-նահանգապետի կարգադրութեան համաձայն 3 տարի ժամանակով գեն.-նահանգապետութիւնից աքսորվում են Ալեքսանդրօպոլի գաւ. բնակիչներ Լ. Մելիքօվը, Հմայեակ Ամբարօվը և Դեվինիսիյ Ասատուրօվը իբրև հասարակութեան հանգստութեան համար վնասակար անձեր։

◆ Թիֆլիսի գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ 5-րդ քաղաքամասում փակված գինետները, պանդոկները և ճաշարանները, ինչպէս հաղորդել էինք երէկ, նորից բացվում են բացի հետևեալներից. Բաղուրօվի, Գեբրեշվիլիի, Ոսկանօվի, Ուստիաշվիլու և Ամիրօվի գինետները, Սարգսի որդի Գասպարի, Մկրտչեանցի, Մանուկ Օսիփօվի, Մնացական Օսիփօվի, Բարսեղեանի, Սկանդարօվի, Զաքեանցի և Գալուստի Թէյատները, «Արմաւիր» և Անատօլիա» ճաշարանները և Պիրզօզովի և Ադամօվի պանդոկները։

◆ Այս տարի Թիֆլիսի քաղաքային արհեստաւորաց դպրոցում իրանց ուսումն աւարտեցին ընդամենը 45 հոգի, որոնցից 10 ը՝ հայեր են, 10-ը վրացիներ, 12-ը ռուսներ, 1-ը թուրք, 1-ը ինգուշ և 1-ը օսի։ Աւարտողներից Բագրատ Յարութիւնեանը ստացաւ փականագործի վարպետի կոչում։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային սուր վարակիչ բարաքներում մինչև յունիսի 11-ը կային ընդամենը 12 տիֆով հիւանդներ։ Քաղաքում վարակիչ հիւանդութիւններ վերջին ամսում համարեա չեն նկատվել։

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութեան կազմած հաշւով, 1909 թ. ընթացքում, յիշեալ երկաթուղիները պահպանելու և զարգացնելու ծախքերը լինելու են 20,920,000 րուբլի։

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղիների գլխաւոր կօնտրօլի օգնական նշանակված է Կ. Պրէֆերանսկին։

◆ Ստացանք՝ «Սրբազան պատմութիւն» (հին ուխտ), պատկերազարդ, Սահ. ա.-ք. Սահակեանի, Թիֆլիս, 1908 թ., 180 էջ, գինը 50 կ.։

◆ Գանձակի գաւառապետի գլխաւոր օգնականի պաշտօնակատար Լօկատօշը նշանակվում է Շուշու գաւառապետի պաշտօնակատար։

◆ Թիֆլիս է եկել Վօլգա-Կամայի առևտրական բանկի ներկայացուցիչ Բօնդարցեվը Թիֆլիսում բաժանմունք բանալու համար։ Վ.-Կամայի բանկը առայժմ մի բաժանմունք ունի միայն Կովկասում, այն է՝ Բագւում։ Բանկը մտադրութիւն ունի բաժանմունքներ բանալ Բաթումում, Փօթիում և նոյնիսկ Քութայիսում։ Թիֆլիսում բանալու համար արդէն թոյլտւութիւն ստացված է։

◆ Վրիպակ։ «Մշակի» 127-դ համարի Բանասիրական բաժնի երկրորդ սիւնակում մի սխալ է սպրդել։ Տպված է՝ «... Այդ պատճառով Պօտտդամի քաղաքագլուխը ուզում է նիւրաձիրել Ֆալլէրին»։ Պէտք է լինի «... ուզում է ճեռագրել Ֆալլէրին»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Յունիսի 11-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Պուշկինսկայա փողոցով անցնող Նիկ. Նարիմանովի ետևից մի անյայտ չարագործ կրակել է ատրճանակից, ոչ մի վնաս չը պատճառելով վերջինին։ Չարագործին ձերբակալելու համար միջոցներ են ձեռք առնված։

◆ Յունիսի 11-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, 10-րդ քաղ. Գօգօլևսկայա փողոցում վիճաբանութեան ժամանակ դանակով վիրաւորվել է Բերութ Հաջիեվը իր ընկերոջ ձեռքով։ Վիրաւորվածին տարել են Միքայէլեան հիւանդանոց։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Մի քանի օր առաջ Պարսկաստանից եկել ու Բագուի վրայով վլադիկավկազեան երկաթուղու արտակարգ գնացքով գնացել է հանգուցեալ շահի փոքր եղբայրը։ Կայարանում արքայազնին դիմաւորել են Բագուի պարսկական հիւպատոսը և մահմեդականների ներկայացուցիչը։

◆ Բագու քաղաքի բնակիչ Բենիամին Մարտիրոսեանը դիմել է Բագուի քաղաքապետին և խնդրել թոյլ տալ իրան հրատարակելու հայերէն լեզուով ամենօրեայ մի օրաթերթ «Աշխատաւոր» անունով։

◆ Մաշթաղայի շրջանի քննիչի թարգման Մամեդ բէկ Ալիբեգովը յայտնել է ոստիկանութեանը, որ Բէլգի գիւղի բնակիչ Նագիր Նաջաֆ-Ալի օղլին, թշնամութիւն տածելով դէպի իրան, հանդիպելով իր 5 տարեկան որդուն փողոցում բռնում է նրան և ուզում է մորթել։ Այդ դիտաւորութիւնը մարդ-գազանը բարեբաղդաբար իրագործել չէ կարողանում շնորհիւ հարևանների, որոնք Նագիրի ձեռքից խլում են թէ ֆինական դանակը և թէ երեխային։ Նագիրը այժմ կալանաւորված է և բանտարկված։

◆ Վերջին ժամանակներս երկաթուղային կայարանների մօտերքն սկսել են յաճախակի երևալ աւազակային խմբեր, որոնք ուղղակի քայքայում են կայարանների բանւորներին։ Յունիսի 8-ին և 9-ին աւազակները յարձակվել են Ալիաթ, Բալաջարի և Բէիւք-Քեասիք կայարանների բանւորական բնակարանների վրա։ Ծանր կերպով վիրաւորված են տասը ծառայողներ ու բանւորներ և կողոպտված է նրանց ամբողջ գոյքը։ Աւազակները գլխաւորապէս թաքնվում են անտառներում, սարերում և ձկնորսարաններում։ Տաս հոգի կասկածաւորներ կալանաւորված են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ «Рус. Знамя» լրագրի ասելով, արդարադատութեան մինիստրի կողմից ապրիլի 18-ից մինչև մայիսի 21-ը ներկայացրած ամենահպատակ զեկուցումների հիման վրա Թագաւոր Կայսրը ներումն է շնորհել հրէական ջարդերին մասնակցելու համար զանազան նահանգական դատարանների կողմից մեղաւոր ճանաչված ու դատապարտված 48 անձանց, որոնց մեծ մասը գիւղացիներ են։

◆ Մայիս ամսվայ ընթացքում Վարշավայի զինուորական դատարանի գործունէութիւնը հասել է իր գագաթնակէտին. այդ ժամանակամիջոցում զինուորական դատարանը մահվան պատժի է դատապարտել 71 հոգի, որոնցից 13-ը Լօձում։ Մահվան պատիժների այդչափ ահագին թիւ մի ամսում Վարշավան չէ մտաբերում նոյնիսկ զինուորադաշտային դատարանների գոյութեան օրերից։ («С. С.»)

◆ Կազանի համալսարանի խորհուրդը, ի նկատի առնելով ազատ ունկնդրուհիների ընդունելութիւնը արգելելու առիթով հրատարակված մինիստրական շրջաբերականը, որոշել է ուղարկել մի պատգամաւորութիւն, բաղկացած ռեկտորից և երկու պրօֆեսորներից, խնդրելու որպէսզի գոյութիւն ունեցող կարգը պահպանվի անփոփոխ։ («Р. Сл.»)

◆ Դեռ ևս ռուսաց սինօդի օբեր-պրօկուրոր Պօբեդօնօսցևի ժամանակ Պետերբուրգ էր գնացել «ս. Յիսուսի օրդէնի» ամենայայտնի ներկայացուցիչներից մէկը՝ կանօնիկ Լօմեանցկին միջնորդելու, որպէսզի թոյլատրվի եզուիտներին հիմնել Ռուսաստանի մէջ իրանց օրդէնի բաժանմունքը և մասնաւորապէս Լօյօլայի ուսմունքը Արևմտեան երկրում տարածելու համար։ Այն ժամանակ այդ խնդիրքը չը յաջողվեց։ Մօտ օրերս Պետերբուրգ է գնալու նոյն եզուիտների կողմից մի ուրիշ պատգամաւորութիւն միևնոյն կանօնիկ Լօմեանցկու առաջնորդութեամբ։ Ներկայումս նրանք յոյս ունեն, որ, օրէնքով, կրօնի ազատութիւն շնորհվելուց յետոյ, իրանց խնդիրը կը յաջողվի։ («Вечеръ»)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Ֆօն-Անրէպի ճառի շարունակութիւնը)

Անցնում եմ միջնակարգ դպրոցին։ Վերջին 50 տարիների ընթացքում կազմվեցին միջնակարգ դպրոցի մի քանի կանօնադրութիւններ։ Նրանց առեղծման գլխաւոր գիծը, գլխաւոր շարժառիթը ոչ թէ մանկավարժական պահանջն էր, ոչ թէ ուսման դրութիւնը բարուօքելու անհրաժեշտութիւնն էր զուտ մանկավարժութեան տեսակէտով, այլ զուտ քաղաքական էր։ Ուվարօվեան գիմնազիան վերակազմվեց և այլանդակվեց

նոր կանոնադրութեամբ. գտան, որ կլասիքական ուղղութիւնը միջնակարգ դպրոցում կրում է իր մէջ մի ինչ-որ յեղափոխական բան, բայց շատ շուտ համոզվեցին, որ ազատամտութիւնը չէ պակասում, ամեն ինչ հին ձևով է ընթանում, մինչև անգամ կարելի է վատանում է: Այն ժամանակ հրատարակվեց 1871 թւի ուկազը, այսպէս անուանված՝ տոլստոյականը, որի մէջ մտցված էին կլասիքական լեզուները, որպէս դաստիարակութեան հիմք, մի այնպիսի լայն հիմք, որ նա կլանում էր բոլոր միւս առարկաները: Բացի դպրոցի բովանդակութիւնը փոփոխելուց, հէնց դպրոցի ոգին էլ փոփոխված էր. սահմանափակված էին մանկավարժական խորհուրդների իրաւունքները, կեանքի մէջ ամեն ինչ մինչև վերջին մանրամասնութիւնները կանոնի տակ էին դրվում անդադար հրատարակվող շրջաբերականներով, դպրոցը դառնում էր մի մեքենայ, որը ոչ հոգի ունէր, ոչ սիրտ, որը ոչ դատողութիւն անելու, ոչ էլ մտածելու համարձակութիւն ունէր. ամեն ինչ նախատեսված էր առաջուց. ամբողջ մանկավարժական խորհրդի համար, ամբողջ երկրի փոխարէն մտածում և կարգադրում էր Չերնիշէվի կամուրջի մօտ գտնվող հիմնարկութիւնը: Մենք բազմաթիւ զոհեր ունէինք այդ դպրոցից, ունէինք ծնողների այնպիսի հեծեծանք, որ չը նայելով իր ցանկութեանը՝ ամեն կերպ պաշտպանել իր մանկիկին, մինիստրութիւնը սկսեց բաւական շուտ զիջումներ անել,—և ահա արդէն բաւական շուտ այդ գիմնազիաների գործունէութիւնը սկսելուց, կարծեմ 1890 թւին, սկսվում է առաջին ճեղքը. լատիներէն լեզուից պակասեցվում է 6 դաս, յունական լեզուից 3 դաս. ապա գալիս են յաջորդաբար մի շարք նոր զիջումներ. վերջապէս մենք հասնում ենք մի այնպիսի դրութեան, որ մենք չունենք ոչ կլասիքական, ոչ րէալական և ոչ էլ սիստեմատիկական մի դպրոց: Քանի գոյութիւն կունենայ Դումա, Ռուսաստանը տոլստոյական դպրոց այլ ևս չի տեսնի (ծափահարութիւններ ձախակողմից և կենտրոնից): Մի կարծէք, որ ես կլասիքական դպրոցի հակառակորդ եմ. ես կարծում եմ, որ չէ կարող լինել մի կուլտուրական մարդ, չէ կարող լինել կուլտուրայի պատմութեան հետ փոքր ի շատէ ծանօթ մարդ Եւրոպայում, որն ասէր. «ես կլասիցիզմի հակառակորդ եմ»: Ես կլասիքական աշխարհի հետ ծանօթութեան կատարեալ և համոզված երկրպագուն եմ. մենք այնտեղ գտնում ենք մինչև այժմ չը շահագործած դեռ այնքան գաղափարներ և հարկաւոր ձևեր արտայայտութիւնների համար և հասարակական կեանքի յայտնի պայմանները ստեղծելու համար, որ չը գիտենալ այդ՝ կը նշանակէր ուզենալ կուլտուրայի մէջ մի բաց տեսնել: Վերջին տարիները շնորհիւ նոյնպէս նոր հովերի, միջնակարգ դպրոցը ստացաւ նոր իրաւունքներ. մանկավարժական խորհրդի իրաւունքները մեծացան, մտցվեց հասարակական տարրը, հիմնվեցին ծնողական կոմիտէներ, մտցվեցին աշխատանքութեան, քաղաքային դասակարգի ներկայացուցիչներ: Այդ սկզբնաւորութիւններին ես խորին յարգանքութեամբ եմ վերաբերվում: Չեմ կարծում, որ ծնողները, և ոչ թէ մանկավարժները, կարողանային դեր խաղալ դպրոցական գործը առաջ տանելու մէջ. ծնողները այդտեղ, իմ կարծիքով, շատ սահմանափակ տեղ պէտք է ունենան. սակայն հնարաւորութիւնը ծնողների համար—գիտենալ թէ ինչ է կատարվում դպրոցում, այցելել դասերը, լսել որոշումները, որ տեղի ունեն մանկավարժական խորհրդում, գիտենալ, որ Վանիան պատժված է այս ինչ յանցանքի համար, Պետիան արդարացված է մի այսպիսի զեղծումի համար,—դա ծնողների համար շատ մեծ նշանակութիւն ունի: Շատ սխալ կը լինէր դէմ լինել այդ բանին, դա շատ լաւ նշանակութիւն ունի հէնց իրան մանկավարժական խորհրդի համար. 15 տարվայ ընթացքում մինիստրութիւնը հետևողաբար և շատ զգուշութեամբ մօտենում էր փոխադրական քննութիւնների հարցին: Ես կարծում եմ, որ չէ կարող այնպիսի դպրոց լինել, ուր չը լինէր գիտութիւնների ստուգում. դպրոցում սովորում են ոչ թէ հասուն մարդիկ, այլ տղաներ, որոնք չեն կարող իմանալ, որ սովորում են միայն իրանց համար, իրանց սեփական օգտի համար. ստուգումն պէտք է այնպէս լինի, որ իսկապէս կարելի լինէր իմանալ աշակերտի գիտութիւնը: Ահա թէ ինչու համար ես համոզված հակառակորդ եմ փոխադրական տարեկան քննութիւններին, որովհետև կան քննութեան այլ եղանակներ, որոնք իմ տեսակէտով աւելի մանկավարժական են և իրապէս կարող են հետևանքներ տալ: Թող կարծեն թէ անպայման հարկաւոր են տարեկան քննութիւններ: Շատ գեղեցիկ. քննեցէք, բայց այդ միջոցը յանկարծ մի մտցնէք, մի շշմեցնէք պատանիներին և ծնողներին: («Հ. Գ.»)

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Էջմիածին, 8 յունիսի

Որովհետև Թ. Թադէոսեանը ներողութիւն է խնդրում ինձնից («Մշակ» № 113), նոյն լրագրի մէջ ակամայից ինձ հասցրած վիրաւորանքների համար, ես դադարեցնում եմ իմ՝ նրա դէմ Թիֆլիսի շրջանային դատարանում յարուցած դատը:

Յուսիկ վարդապետ

—

Թիֆլիս, 12 յունվարի

Զարագործի մահաբեր գնդակից իմ որդի ինժեներ Յարութիւն Պօղոսեան Զախմախսազեանցը հրաշքով ազատվելու համար, ներփակեալ ուղարկում եմ տասնևօթ րուբլի 20 կ. (17 ր. 20 կ.), որպէս նպաստ Ալեքսանդրապոլի հեղեղից վնասվածներին:

Յուսով եմ, որ չէք մերժի հասցնել ըստ պատկանելոյն:

Եկատերինէ Զախմախսազեանց

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԴԻՄՈՒՄԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

Կովկասի հայոց բարեգործական ընկերութիւնը, որ իր 25 տարվայ կուլտուրական գործունէութեամբ խոշոր դեր է կատարել հայ կեանքի զարգացման գործում և գրաւել է մեր ժողովրդի անկեղծ համակրութիւնը, նորից, երկար տարիների ակամայ ընդհատումին յետոյ, սկսում է իր հանրօգուտ և կարևոր գործունէութիւնը: Մեր ժողովրդի կարիքները խիստ շատ են և չափազանց բազմազան, բայց այդ կարիքների մէջ ամենածանրը և ամենաանյետաձգելին, դա դպրոցների խնդիրն է, մեր ժողովրդի լուսաւորութեան հարցը:

Ընկերութեան խորհուրդը իր գործունէութեան հէնց առաջին օրից որոշեց հրաւիրել խորհրդակցութեան հասարակութեան այն անհատներին, որոնք հնարաւորութիւն և ցանկութիւն ունեն աջակցելու իր ժողովրդի այնպիսի մի խոշոր գործին, ինչպիսին է դպրոցական հարցը: Այդ նպատակի համար մշակվում է մի ծրագիր, որով պէտք է ղեկավարվի խորհուրդը առաջիկայ սեպտեմբերից:

Սակայն այդ հանրօգուտ ձեռնարկութիւնը օր առաջ իրականացնելու համար անպայման հարկաւոր են և համապատասխան նիւթական միջոցներ, որոնք կարող են հայթայթել միայն մեր հասարակութեան ունևոր և ժողովրդասէր տարրերը:

Կովկասի հայոց բարեգործական ընկերութիւնը սկսելով այդպիսի մի խոշոր գործ իր բազմաթիւ ճիւղերի միջոցով, որոնք բացվել են և բացվում են Անդրկովկասի և Հիւսիսային Կովկասի հայկական վայրերում, բնականաբար իր յոյսը դնում է հայ ժողովրդի գիտակից մասի գործունեայ աջակցութեան վրա, և ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել, որ նրա մինչև այժմ եղած դիմումներին արդէն արձագանք են տուել շատերը, որոնց մէջ պէտք է յիշել պ. Ալ. Անանեանին, որ նուիրել է յատկապէս դպրոցական գործի համար 20,000 րուբլի, և տիկ. Հ. Ադամեանին, որը նոյն նպատակի համար նշանակել է 2000 ր., պ. Տիգրան Աֆրիկեանին, որ իր միջոցներով պահվող մօտ տասը գաւառական դպրոցները յանձնում է խորհրդիս տեսչութեան և դրանց պահպանութեան համար տարեկան տալու է ընկերութեանս 4100 րուբլի:

Խորհուրդը հաղորդելով ընկերութեան այս ձեռնարկութեան մասին՝ լիայոյս է, որ կը հանդիպի հայ հասարակութեան կողմից ջերմ համակրանքի, և ամեն մի բանիմաց և ունևոր հայ պարտականութիւն կը համարի մասնակցել հայ ժողովրդի ամենահերթական և հրատապ խնդրի լուծման մեծ գործին:

Կովկասեան հայոց բարեգործական ընկերութիւնը պատրաստ է հիմնել դպրոցներ նուիրատուների անունով այն վայրերում, որտեղ կը ցանկանայ ամեն մի նուիրատու: Խորհուրդը ուրախութեամբ ընդունում է նուէրներ և այլ՝ կանոնադրութեամբ նախատեսված նպատակների համար:

Խորհուրդ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԲԱՐՔԵՐԻՑ

(Նամակ խմբագրութեան)

Բագու, 2 յունիսի

Առևանգված օր. Օհանեանի վերջին նամակը, որ ուղղված էր տեղիս Հնչակեան կազմին, որով 10 օր ժամանակ էր տալիս հնչակեաններին և որի մասին մենք «Մշակի» № 118-ում ծանօթացրինք հայ ընթերցողներին, մնաց անպատասխան: Սակայն նրանց չը պատասխանելովը հարցը մութ չը մնաց գոնէ Բագուի հայ հասարակութեան համար: Այդ չարաբաղդ հարցի առիթով, Բագւում հնչակեանները երկու մասի են բաժանվել, որի շնորհիւ և կարելի եղաւ լուսաբանել այդ հարցը:

Տեղիս հնչակեանների անհամեմատ ստուար մեծամասնութիւնը պահանջում է առևանգող Մուրադեանին պատժել ամենախիստ կերպով, սակայն կայ մի խմբակ, որ բաց աչկարա կերպով պաշտպանում է այն անձին, որը արատաւորեց հայ կոյսին և վատ օրինակ ստեղծեց հայ օջախի համար:

Հնչակեան այն պաշտպանող խմբակը, որ երկար տարիներով յեղափոխութեան դիմակի տակ թաքնված շահագործել է այդ կուսակցութեան անունը, սարսափում է այն վայրկեանից, որ մի օր իրան դուրս կը շպրտեն վարչական սեղանից ուստի օգտվելով այն հանգամանքից, որ իրանք մօտիկ ընտրութիւնների ժամանակ պիտի պատգամաւորական ժողովից սեանան, այլ և չընտրվեն, ժողովից առաջ սկսում են խմբապետների մէջ պրոպագանդա անել, որպէս զի իրանց ձայն տան:

Այդ նրանց չաջողվեց. բայց մինչև ընտրութիւնները այդ չարամիտ խմբակը կարողացաւ դէպի իրան քաշել 3—4 խմբի ներկայացուցիչներին, որոնցից մէկը Գեր. Մուրադեանն էր: Վերջինս խոստանում է խմբակի պարագլխին, որ նրան կասսիր ընտրել կը տայ, եթէ պ. կասսիրն էլ օժանդակի՝ օր. Օհանեանին իրան կին դարձնելու:

Սկսվում է պայքարը:

Մուրադեանը իր պրոպագանդան է առաջ մղում, որպէս զի կասսիրին շատ քուէ տան, կասսիրն էլ հնչակեան շրջիկի հետ ծրագիրներ, ընկերական դատարան են սարքում օրիորդին ձեռք բերելու:

Միջնորդ դատարանը մերժում է Մուրադեանին:

Ահա այդ օրից յետոյ հրաւիրվում են աջակիցներ «մաուզէր» սիստեմի ատրճանակներով զինված, որոնք փախցնում են խեղճ օրիորդին:

Ինչպէս օրիորդն է պատմում, նոյնպէս և դատի ենթարկված զինուորները ու սուրհանդակները. օրիորդի հանգուցեալ հօր նամակը թաքցված օրիորդին է հասնում կասսիրի և շրջիկի ցենզուրայից դուրս գալուց յետոյ, նոյնը և օրիորդի գրած նամակները իր ծնողներին:

Այնուհետև Մուրադեանը կասսիրի աջակցութեամբ գնում է ուրիշ տեղ, ուր կուսակցութեան տեղի վարչական կազմի մէջ շրջիկի պաշտօն է վարում երկար ամիսներ:

Ահա թէ ինչը նպաստեց Մուրադեանի պէս մի թոյլ պատանուն, որ նա կարողացաւ օրիորդ փախցնել, օրերով պահել, անպատուել ու արձակել:

Իսկ շրջիկը, որ մի Թիւրքահայ է, բացի դռնապանութիւն անելուց՝ այլ գործ անընդունակ էր կատարելու, 80—100 ր. կուս. ռոճիկ ստանալով փառաւոր ապրում էր, ապրում էր, որովհետև կասսիրի ձեռքի տակ անարգ գործիչ էր դառնում ու ենթարկվում:

Ընթերցող, թերահաւատութեամբ չը կարդաք, հաւատացէք ասածներիս. ես լսել ու կարդացել եմ այն արձանագրութիւնները, որոնք կազմվում էին դաշնակցական զինուորների և հնչակեան չէֆերի ձեռքով:

Բագուի շրջանը ունի երկու մասնաճիւղ—քաղաքը և Բալախանին:

Ամբողջ կազմը լարված է այդ խմբակի հետ, որը արատաւորեց կուսակցութեան անունը:

Ահա մեր յեղափոխական կոչվածների բարքերի նմոյշները:

Նոյնը

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՋԵԼԼԷԻ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՓԱՍՏԵՐ*)

—

Որ կրկնամուսնացած ղաշա Իսաղը ազգով ասորի, կրօնով նեստորական, աշխարհով ղաշա և հոգը պորտով խսկական ասորի է, որ հայերը նրա ամուսնական հարցում ոչ մի առնչութիւն չեն ունեցել և ոչ աշելութիւն կաթոլիկների դէմ, որ այս սուտը բղխել են ազգերը միմեանց տուող ձուկ որսալու համար, պրովոկատոր Մուջելլէի ուղեղից,—դրանում ոչ մի տարակոյս և ոչ մի կասկած չը կայ: Շարունակենք:

Մի խումբ բնօրովի ֆէրրաշներ ունի սա, որոնք ինչքան ղուլլուղ (նեղութեան վարձ) ձեռք բերեն այս երկրի մեղաւոր և անմեղ մեղաւորներից, երեք-չորրորդականը ադափայի պիտի հանեն, և սա այնքան արդիւնաբեր է, որ ամսական 70 թուման իր դրան մարդիկ կապալով են վերցրած:

Կնճռոտ հարցերում հարկադրում է վիճող կողմերին համաձայնվել իջլաս (խորհուրդ) կազմելու և վէճը իջլասով վերջացնելու, բայց ոչ առանց կանխավճար կաշառքի:

Իջլասի համար կաշառք վերցնելու գիտը մեր երկրում Մուջէլլէինն է, ուրիշն իրաւունք չունի այդ գիտով պարծենալու:

Հիմա հարցը իջլասում վճռվեց, տասանորդն ու ղուլլուղը կայ ու կայ, այդ մասին խօսք անգամ չէ կարող լինել:

Վէճի մի կողմը եթէ Թուրք է կանդնել, քրիստոնեան, ուզէ չուզէ, պէտք է իսլամի շարիաթին դիմէ. մանաւանդ երբ մեր դատաւորն է կամենում: Շարիաթը շատ պարզ է, որ ի վնաս քրիստոնէին կը վճռէ: Ուրիշ բան է բօլլամա (առատօրէն) կաշառքը: Տրվեց թէ չէ, ողջ կենայ մեր Մուջէլլէը՝ ջուրը կը գցի Թուրքի առաջարկութիւնը, բայց ոչ միշտ...: Քրիստոնէին կը հանգստացնի, այսինքն կը յիմարացնի, մինչև կաշառքը կը մարսվի, և մի օր հարցը նոյնութեամբ դարձեալ մուտք կը գործէ մուջէլլէլխանի նախկին կաշառքներով, կամ քիչ աւել-պակասով:

Ուրեմն աջ ու ձախ կաշառք, իսկ առանց այդ անխուսափելիին և ոչ մի գործ...:

Միով բանիւ, այս անձի պաշտօնավարութիւնը քրիստոնեաներիս համար ուրիշ ոչինչ չէ ներկայացնում, բացի կաշառակերութիւնից, կեղեքումից և հարստահարութիւնից:

Այսպէս էր վարվում Սալմաստում երկար տարիներ, երբ 1901 թւին այժմեան շահի (երբ գահաժառանգ էր) հրամանով պատժվեց ֆիզիքապէս և նիւթապէս...:

Ուրմիայի վիճակը այնուհետև ձեռք ձգեց: Եւ զարմանալի չէ: Պարսկաստանում Մուջէլլէները խիստ ընդունակ են պատժից յետոյ անմիջապէս պաշտօն ձեռք բերել:

Ուրմի գալիս, մի քիչ շնորհքով հագուստ անգամ չունէր: Սալմաստից տարածները գործադրել էր Ուրմիում քեարգուզարութիւնը ձեռք բերելու: Այժմ Ուրմիում հազարների արժեցող գիւղ և սեփական առաջնակարգ բնակարան է ձեռք բերել, քրիստոնեայ անմուունչ ժողովուրդներիս արիւնքրտինքի գնով:

Ո՞ր մէկն ասել, գրելով գլուխ չի գալ:

Յանուն արդարութեան և ի սէր ճնշված ժողովուրդների անդորրութեան, դիմում ենք կարող անձանց խղճին, այս անխիղճ պաշտօնեայի արարքների վրա դարձնելու պարսից իշխանութեան ուշադրութիւնը, երկրորդ և վերջնական պատիժը կրել տալու այս զուլումքար պաշտօնէին և Ուրմիի համայն քրիստոնէութիւնը ազատելու սրա պաշտպանութիւնը վայելելու դժբաղդութիւնից:

Մէգաթ

*) Տես «Մշակ» № 126

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳՐ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ.

Ն ե ր ք ի ն

11 յունիսի

ՉԵՐՆԻԳՕՎ: Բօրզնում անյայտ անձեր վիրաւորել են իսպրաւնիկի օգնականին, սպանել են մի պահակի և դատարանի ցրիչին:

ՕԴԵՍՍԱ: Միջազգային նաւագնաց կօնգրէսի անդամների մեծ մասը մեկնեց Կ. Պօլիս:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^{1}/_{2}$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^{1}/_{2}$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^{1}/_{2}$—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—$12^{1}/_{2}$ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:
Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը
Ա. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՎԱՌ. եւ ՍՏ. ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ
Ռոստովից Դ/վ փոխադրված
ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ
երկսեռ երեխաների զանազան միջնակարգ (և ներսիսեան) դպրոցների մինչև երկրորդ դասարանները մտցնելու պատրաստական պարապմունքները սկսվում են ամսիս 9-ից:
Կայ երկու գիշերօթիկ տղայի տեղ:
Դիմել՝ Բէհբութեան փող., տ. Սմբ. Զանփոլադեանի, № 60:
(Կ. ու.) 5—2

ՀՐԱՒԷՐ

Մողնի եկեղեցում, յունիսի 15-ին, կիրակի, կէսօրվայ ժամը 12-ին լինելու է ծխականների ժողով, որպէսզի եկեղեցական-ծխական ուսումնարանի ժամանակը լրացած հոգաբարձուների փոխարէն ընտրվեն նորերը. ուստի պատիւ ունեմ հրաւիրել մեծ. պ. պ. ծխականներին, որ յիշեալ օրը և ժամին շտապեն եկեղեցի մասնակցելու ընտրութեանը:
Գործակալ ա. ժ. Թիֆ.
Գրիգոր աւ.-ք. Մանդակունի
(ու. շ.) 2—1

Հաշւապահական կուրսերը աւարտած
ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ
եւ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
նպաստաւոր պայմաններով որոնում են հաշւապահի օգնականի, կասսիրի և կամ որևէ ուրիշ համապատասխան պաշտօններ:
Համաձայն են գնալ նաև ուրիշ քաղաքներ:
Տեղեկութիւնների համար դիմել «Մշակի» խմբագրատուն, Լ. Դանիէլեանին:
(ու. շ. չ.) 3—1

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“
գրավաճառանոցում ծախվում է
Ա. ԴՕԻ ՀԱՅ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ, ուր մանրամասն նկարագրված են
Թիֆլիսի, Բագուի, Երևանի, Նախիջևանի, Դարալագեազի, Գանձակի, Շուշու, Գորիսի, Օխչիի, Տաթևի, Խաչէնի, Մինքէնդի, Ղափանի և բոլոր այն գիւղերի և գաւառների նկարագրութիւնները, ուր տեղի են ունեցել կոտորածներ, կողոպուտներ և այլն:
Գինն է ճանապարհածախսով 2 ր.:

—

„ՎՇՏԻ ԾԻԾԱՂ“
հետաքրքրական վէպը
ԱՌԱՆՁԱՐԻ
Բովանդակութիւն
Նորավէպին նորավէպը: Բուրդի վաճառականութիւն: Կախաղանէն ամուսնութիւն: Հոսհոսն ու ինտելիգենտը: Հոգուս համար: Մորուքի սանդրը:
Գինն է պօստի ծախքով 1 ր.:

—

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ
ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՈՂԲ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԻ
պատմական վէպը, 304 մեծադիր երես, 50 կ., պօստի ծախքով գինն է 70 կ.
Գրքերը կարելի է ստանալ և կազմած՝ 15 կոպ., 40 կ., 50 կ. և աւելի:
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ «Гуттенбергъ», Г. И. Галустяну.
(ու. չ.) 2—1

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. Միխիթարեանց
Մեկնեց կովկասեան հանքային ջրերը և անցեալ տարիների նման ընդունելու է հիւանդներին վեներական և մորթու ցաւերով Կիսլովոդսկում, հիւրանոց «Ռոսսիա»:
(ա. օ.) 100—67

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
վերսկսեց ընդունելութիւնը
Ներքին եւ ջղային
Հիւանդների
Պեատիգորսկում, Վերխի բուլվար № 14. տ. իշխ. Գիրէի, Пятигорскъ, Верхній бульваръ, д. кн. Гирей. 30—13

Ս. ԴԵՄՈՒՐԵԱՆ
„ՔՆԱՐ“
ժողովրդական երգարանը (եւրոպական նօտաներով)
Վաճառվում է «Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրախանութներում, նաև կարելի է դիմել՝ Моздокъ, Терск. обл., Степану Демурянъ.
Գինն է 1 րուբլի
(յ. 13) 5—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին
Արտակարգ ընդհանուր ժողովի,
որը կայանալու է ներկայ 1908 թւի յունիսի 14-ին, շաբաթ օրը, երեկոյեան ժամը $6^{1}/_{2}$-ին, ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Արաֆելովի, № 9.
Պարապմունքի առարկաները լինելու են հետևեալները.
1) Ընկերութիւնը ակցիոներական դարձնելու հարցը.
2) 1907 թւի հաշւով վարչութեան հասանելիք 15°/$_{0}$-ից մէկ հինգերորդական մասի հարցի վերաքննումը.
3) Վարչութեան հինգերորդ անդամի ընտրութիւնը:
(1, 7 և 13) 3—3